

NAUKOWCY

OSOLOWOŚĆ

ROLA

PROFESJONALIZM

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3833

NAUKOWCY

OSOLOWOŚĆ, ROLA, PROFESJONALIZM

Redakcja naukowa

Alicja Żywczok, Małgorzata Kitlińska-Król

Redaktor serii: Pedagogika
Ewa Wysocka

Recenzent
Rafał Godoń

Redaktor Małgorzata Poglódek
Projektant okładki Magdalena Starzyk
Redaktor techniczny Barbara Arenhövel
Korektor Patrycja Matusiak
Łamanie Marek Zagniński

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3633-6
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3634-3
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 20,0. Ark. wyd. 22,0.
Papier Sora Matt Arte 1.1 100 g
Cena 74,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7–9, 71-063 Szczecin

Spis treści

ZAMIAST WSTĘPU

Naukowcy — zbiorowość oddana nauce (Alicja Żywczok)	11
--	----

CZĘŚĆ PIERWSZA

Twórczość naukowa i profesjonalizm — aspekty etyczne oraz epistemologiczne

ROZDZIAŁ PIERWSZY

W kręgu autorytetu naukowego/autorytetu w nauce. Refleksje z perspektywy aksjologicznej (Urszula Ostrowska)	21
Wprowadzenie	21
Refleksje wokół fenomenu autorytetu naukowego/autorytetu w nauce	22
Kwestia współczesnego upadku autorytetu naukowego	30
Kilka uwag podsumowujących — w obronie autorytetu naukowego/autorytetu w nauce	32

ROZDZIAŁ DRUGI

Oryginalność — główny wyznacznik statusu naukowego (Alicja Żywczok)	37
Wprowadzenie	37
Pierwszeństwo indywiduum, indywidualności i indywidualizmu czy grupy, zespołowości i kolektywizmu?	40
Prymat kreatywności czy interaktywności naukowca?	45
Podsumowanie	50

ROZDZIAŁ TRZECI

Ku pełni twórczego człowieczeństwa w pedagogice (Jadwiga Lach-Rosocha)	53
Wprowadzenie	53
Idea konsilencji wiedzy według Edwarda O. Wilsona	54

Epistemologiczno-metodologiczne uwarunkowania idei jedności wiedzy	57
Badawcze inspiracje pedagogiki współczesnej	60
Podsumowanie	62

ROZDZIAŁ CZWARTY

Elitarny vs egalitarny wymiar twórczości naukowej w psychologii (<i>Marianna Dąbrowska-Wnuk</i>)	65
Wprowadzenie	65
Twórczy wymiar aktywności w obszarze psychologii potocznej i praktyki psychologicznej	67
Twórczy wymiar aktywności w obszarze psychologii naukowej	69
Uczony jako (nie)wybitny (od)twórca	73
Podsumowanie	78

CZĘŚĆ DRUGA

Misja, powołanie, posłannictwo, rola, zadania i obowiązki naukowców, czyli o intencjonalności wyzwań intelektualnych

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Rola i powołanie uczonych — architektka i urbanisty (<i>Rafał Blazy</i>)	83
Wprowadzenie	83
Cele, zadania i wyzwania ludzi nauki	85
Autorytet naukowy i jego determinanty	90
Klasyczne i nowoczesne wzorce aktywności naukowej	93
Podsumowanie	95

ROZDZIAŁ DRUGI

Rola i posłannictwo współczesnego uczonego (<i>Maria Opiela</i>)	97
Wprowadzenie	97
Uczony — powołanie i rola. Uwagi terminologiczne	98
Osoba uczonego i cechy jego aktywności naukowej	100
Posłannictwo chrześcijańskiego uczonego	104
Podsumowanie	108

ROZDZIAŁ TRZECI

Rola pierwszych polskich lekarek w rozwoju nauk medycznych (<i>Halina Kulik, Józefa Dąbek</i>)	109
Wprowadzenie	109
Anna Tomaszewicz-Dobrska (1854—1918) — pierwsza polska lekarka	112
Justyna Budzińska-Tylicka (1867—1936) — pionierka medycyny społecznej, edukacji seksualnej i higieny szkolnej	116

Teodora Krajewska (1854—1935) — pierwsza kobieta lekarka w Bośni i Hercegowinie oraz Austro-Węgrzech	119
Maria Rajda-Kujawska (1893—1948) — pierwsza lekarka wywodząca się z rdzennej ludności Śląska, pionierka idei kształcenia pielęgniarek na Śląsku	122
Józefa Joteyko (1866—1928) — wybitna uczona, neurofizjolog, psycholog i pedagog	125
Podsumowanie	127

ROZDZIAŁ CZWARTY

Promotor dziś i jego zadania w zakresie prowadzenia prac dyplomowych studentów na seminarium

(<i>Anna Seredyńska</i>)	129
Wprowadzenie	129
Styl pracy nauczyciela akademickiego.	129
Oczekiwane przez studentów cechy nauczyciela akademickiego	131
Procedura badań	135
Styl pracy promotora	137
Cechy promotora	141
Związek między stylem pracy naukowej i cechami promotorów	143
Dyskusja nad wynikami badań	143
Podsumowanie	145

ROZDZIAŁ PIĄTY

Misja i dziejowe zadania naukowców — w myśli Josefa Ratzingera/Benedykta XVI

(<i>Łukasz Walaszek</i>)	147
Wprowadzenie	147
Poglądy Benedykta XVI na misję uniwersytetu i przyczyny kryzysu w nauce	147
Rozum i wiara, czyli o idei poszerzonego rozumu.	151
Priorytetowe zadania naukowców	154
Podsumowanie	157

ROZDZIAŁ SZÓSTY

Odpowiedzialność naukowca — wymiar indywidualny i społeczny

(<i>Iwona Samborska</i>)	159
Wprowadzenie	159
Indywidualny wymiar odpowiedzialności naukowca	160
Społeczny wymiar odpowiedzialności naukowca	164
Podsumowanie	166

CZĘŚĆ TRZECIA

**Odwieczne dylematy naukowców,
wzorce pokonywania barier zawodowych
oraz osiągnięcia poczucia sensu pracy naukowej**

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Uczni o swojej sytuacji materialnej — w kontekście I Zjazdu Nauki
Polskiej (1920 rok)

<i>(Jan Piskurewicz)</i>	171
Wprowadzenie	171
Status nauki i sytuacja uczonych w Polsce — przedmiot obrad i treść ustaleń	172
Podsumowanie	182

ROZDZIAŁ DRUGI

Naukowiec na neoliberalnym rynku pracy

<i>(Justyna Dobrołowicz)</i>	185
Wprowadzenie	185
Istota neoliberalizmu	186
Konsekwencje urynkowania edukacji wyższej	187
Instrumentalny stosunek do nauki	187
Administracyjny nadzór w miejsce akademickiej wolności badań	188
Ekonomiczne myślenie o nauce	189
Neoliberalny uniwersytet jako miejsce pracy	190
Banalizacja życia akademickiego	190
Proletaryzacja ludzi nauki	193
Makdonaldyzacja uniwersytetu	195
Podsumowanie	197

ROZDZIAŁ TRZECI

Prestiż współczesnego naukowca w globalnej perspektywie świata
akademickiego

<i>(Danuta Anna Michałowska)</i>	199
Wprowadzenie: prestiż naukowca a zmiany w funkcjonowaniu uniwer- sytetu	199
Prestiż naukowca w świetle propozycji Ustawy z dnia 22 stycznia 2018	201
Konkurencyjność a postęp naukowy i wzrost prestiżu naukowca	202
Charakterystyka naukowców osiągających prestiżową pozycję	205
Podsumowanie: czynniki warunkujące sukces akademicki	209

ROZDZIAŁ CZWARTY

Naukowiec matka. Rozważania w perspektywie biograficznej

<i>(Beata Ecler-Nocoń)</i>	213
Wprowadzenie	213
Kapitał biograficzny — wyjaśnienie pojęcia	214

Fenomen macierzyństwa jako przełom w życiu kobiety naukowca — intuicyjny wgląd	215
Macierzyństwo w percepcji kobiet naukowców a kapitał biograficzny	217
Macierzyństwo jako trudny kapitał w biografii kobiety naukowca	218
Podsumowanie	223

ROZDZIAŁ PIĄTY

Wincenty Granat, Włodzimierz Sedlak — ludzie nauki i/czy ludzie wiary?

(Sławomir Chrost)	225
Wprowadzenie	225
Podstawowe terminy: „nauka” i „wiara”	225
Relacja między nauką i wiarą	227
Konwergencja nauki i wiary według Wincentego Granata (1900—1979) i Włodzimierza Sedlaka (1911—1993)	230
Podsumowanie	235

ROZDZIAŁ SZÓSTY

Od podziwu po rozczarowanie — 40 lat doświadczeń

(Sławomir Sztabryn)	237
Wprowadzenie	237
Uczeni wobec idei pluralizmu w nauce	237
Zagrożenia dla nauki oraz przewyżczanie problemów	243
Podsumowanie	245

ROZDZIAŁ SIÓDMY

Wybrane uwarunkowania dobrostanu psychicznego młodych naukowców — adeptów nauki

(Joanna Kucharewicz)	247
Wprowadzenie	247
Wyznaczniki dobrostanu psychicznego młodych naukowców	248
Założenia metodologiczne badań własnych	252
Podsumowanie i wnioski	256

ROZDZIAŁ ÓSMY

Warunki pracy naukowców zatrudnionych na polskich i czeskich uczelniach

(Lucie Zormanová)	259
Wprowadzenie	259
Wynagrodzenie	259
Pensum dydaktyczne	262
Ścieżka kariery na uczelniach wyższych	264
Podsumowanie	267

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY

Dyskurs naukowców z innymi członkami społeczeństwa. Peter Singer i Harriet McBryde Johnson o wartości życia z niepełnosprawnością (<i>Mateusz Penczek</i>)	269
Wprowadzenie	269
Zarys poglądów Petera Singera	269
Jakość życia w ujęciu Petera Singera	272
Harriet McBryde Johnson i ruch na rzecz praw osób z niepełnosprawnością	274
Johnson na temat poglądów Petera Singera dotyczących jakości życia z niepełnosprawnością	276
Odpowiedź Petera Singera	279
Podsumowanie	281

ZAKOŃCZENIE

Dobro, prawda, wolność. Profesjonalizm ludzi nauki reprezentujących wartości akademickie (<i>Alicja Żywczoł</i>)	285
Bibliografia	293
Noty o Autorach	313
Summary	315

ZAMIAST WSTĘPU

Naukowcy — zbiorowość oddana nauce

To nie przypadek, że do porozumienia badawczego naukowców z różnych rejonów kraju oraz jedenastu ośrodków naukowych¹ doszło w roku jubileuszowym (stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości i pięćdziesięciolecia istnienia Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach), gdyż taka okoliczność rodzi sposobność docenienia trudu uczonych poprzedników, którzy się do tego przyczynili, i kontynuatorów działalności naukowej. Ścisłą współpracę liczego grona uczonych można uznać za solidarną reakcję w określonych celach: ukierunkowania badań na problematykę naukoznawczą oraz wypełnienia w tym zakresie epistemicznej luki.

Monografię zbiorową² dotyczącą grupy zawodowej naukowców współtworzą przedstawiciele nauk społecznych, humanistycznych, medycznych i technicznych, co, jak sądzę, gwarantuje wymaganą jakość dyskursu merytorycznego zaprezentowanego w formie odpowiednio sproblematyzowanych tekstów, w których dokonano deskrypcji wyników badań empirycznych i refleksji teoretycznych. Reprezentanci wielu dyscyplin naukowych (pedagogiki, psychologii, filozofii, teologii, medycyny, pielęgniarstwa, urbanistyki) podjęli badania, koncentrując się na podobnych problemach i pró-

¹ Uniwersytetu Śląskiego i Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Akademii „Ignatianum” w Krakowie, Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, Politechniki Krakowskiej.

² Niniejsza monografia zbiorowa stanowi rezultat realizowanego na Uniwersytecie Śląskim w latach 2018 i 2019 projektu badawczego zatytułowanego *Naukowcy dawniej i dziś — osobowość, rola, profesjonalizm*.

bując zniwelować przeszkody poznawcze, by rozwiązać wiele kwestii dotyczących sytuacji zawodowej naukowców, między innymi przezwyciężania barier indywidualnych i społecznych oraz osiągnięcia poczucia sensu twórczej pracy naukowej. W tym celu autorzy przeanalizowali takie kategorie porządkujące wyniki badań odnośnie do ludzi nauki, jak „osobowość”³, „rola”⁴, „profesjonalizm”⁵.

Tematykę tej monografii zbiorowej daje się usytuować również w obrębie określonych subdyscyplin wyliczonych nauk; subdyscyplinami pedagogicznymi, w ramach których podejmuje się taką problematykę, są zwłaszcza: pedagogika pracy, teoria wychowania, pedagogika ogólna, pedagogika kultury. W psychologii — zakres ten należy do obszaru eksploracji psychologii pracy, psychologii ogólnej, psychologii twórczości. Filozofowie w rozpatrywaniu zagadnień tego typu korzystają przede wszystkim z osiągnięć filozofii nauki oraz etyki.

Zasadniczą tezę monografii niech będzie twierdzenie, że **nauka nie rozwija się samoczynnie, ale za sprawą ludzi jej oddanych**. Naukę tworzą ludzie — naukowcy, więc i w tej dziedzinie/profesji obowiązują zasady troski oraz wspierania człowieka — pracownika naukowego bądź nauko-wo-dydaktycznego. Realia ich codziennego życia i zmagają (choćby pokonywanie ograniczeń biopsychicznych, zmęczenie, znużenie, wypalenie zawodowe) w znacznym stopniu wyznaczają dynamizm pracy naukowej. Twierdzenie to można by uznać za truizm, gdyby nie fakt stałego uprzed-

³ **Osobowość** — „zespół stałych właściwości i procesów psychofizycznych, odróżniających daną jednostkę od innych, wpływający na organizację jej zachowania, a więc na stałość w nabywaniu i porządkowaniu doświadczeń, wiadomości i sprawności, w reagowaniu emocjonalnym, w stosunkach z innymi ludźmi oraz na stałość w wyborze celów i wartości”. W. Okoń: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2001, s. 277–288.

⁴ **Rola** — w psychologii społecznej odnosi się do wzorców zachowania związanych z pewnymi prawami, obowiązkami, powinnościami, których oczekuje się od jednostki, jakich ona się uczy i do jakich wykonywania jest zachęcana w określonej sytuacji społecznej. Rola danej osoby jest tym, czego oczekują od niej inni oraz (po przyswojeniu i zinternalizowaniu roli) czego oczekuje od siebie. Role mogą być chwilowe (np. zwycięzca gry), zmienne (np. nauczyciel, uczeń) lub niezmiennie (np. rodzic, córka/syn). Zob. A. REBER, E.S. REBER: *Słownik psychologii*. Red. wyd. pol. I. KURCZ, K. SKARŻYŃSKA. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, 2008, s. 660.

⁵ **Profesjonalizm** — 1. Czyjeś duże umiejętności i wysoki poziom pracy wykonywanej przez tę osobę. Słowo używane jako wyraz uznania. 2. Wykonywanie jakiejś pracy zawodo-wo, a nie hobbystycznie. Coś jest profesjonalne — reprezentuje wysoki poziom w jakiejś dziedzinie, gdyż np. jest wykonywane przez ludzi dobrze znających swoje zajęcie lub dla nich przeznaczone. Zob. *Inny słownik języka polskiego PWN*. T. 2: P—Ż. Red. M. BAŃKO. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2017, s. 266. W niniejszej pracy zbiorowej redaktorzy naukowcy i autorzy korzystają z pierwszego uściślenia terminu „profesjonalizm”.

miotawiającego traktowania reprezentantów tej grupy zawodowej (raz — jako wydajnej i taniej siły roboczej zasilającej przemysł i gospodarkę, innym razem — jako antidotum na wszelkie epidemie, plagi, kataklizmy, kryzysy, katastrofy, jakie trapią ludzkość). Stan zdrowia, kondycja psychofizyczna czy warunki, w jakich żyją naukowcy, rzadko budzą refleksję czy zainteresowanie (bądź zatroskanie) społeczne.

Do zainicjowania współpracy ludzi nauki i zbudowania monografii zbiorowej zmotywowała mnie **obawa o los tej grupy profesjonalistów**. Decydenci zdają się realizować zmiany systemowe, traktując zarówno naukowców, jak i naukę raczej instrumentalnie (jako producentów wiedzy i pośrednio — sprawców postępu technicznego czy gospodarczego). Rezultaty badań naukowych są uzależnione od bardzo wielu czynników, nie tylko społeczno-politycznych czy proceduralnych (parametryzacja czy kategoryzacja uczelni wyższych nie sprawia, że naukowcy staną się bardziej profesjonalni i prężni w działalności naukowej), lecz także biologicznych i psychologicznych. Bez rozumienia prawidłowości indywidualnego rozwoju naukowego i zachodzącego dzięki niemu rozwoju nauki trudno o spektakularne osiągnięcia. Geniuszu, talentu poznawczego, silnej motywacji, wytrwałości, zapału do pracy, oryginalności czy altruizmu nie zapewnią ani liczne ewaluacje, ani formalne zapisy ustawy.

Zbigniew Kwieciński słusznie zachęca rodaków do odwagi w stawianiu pytań, lecz ostrożnego wdrażania innowacji (taki jest wymóg nie tylko etyczny, ale i obywatelski)⁶, gdyż w naszym kraju postępuje się zazwyczaj odwrotnie i rzadko refleksja okazuje się wystarczająco pogłębiona przed wprowadzaniem zmian (co dostrzegł już Aleksander Bocheński⁷). O celności reformatorskich zmian w szkolnictwie wyższym decyduje także staranne, lecz czasochłonne przewidywanie ich ewentualnych skutków (zwłaszcza negatywnych) po to, by je już na początku wyeliminować. Ten etap przygotowań reformy bywa jednak zwykle pomijany, a w każdym razie — minimalizowany. Współczesne trendy w szkolnictwie wyższym wyznaczone przez entuzjastycznych reformatorów przypominają kontestację zastanego porządku społecznego (w nauce i szkolnictwie wyższym) znamionującą się kwestionowaniem dokonanych poprzedników w celu ustanowienia odmiennego kształtu określonej dziedziny. Ideał mądrości nie dopuszcza takiego ulegania pośpiechowi, gdyż ten nie sprawdza się w konstruktywnym dialogu reprezentantów generacji.

⁶ Zob. Z. KWIECIŃSKI: *Epidemie społeczne w środowisku akademickim*. W: IDEM: *Pedagogie postu. Preteksty, konteksty, podteksty*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2012, s. 264.

⁷ Zob. A. BOCHEŃSKI: *Rzecz o psychice narodu polskiego*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1986.

Jedną z intencji redaktorów naukowych tej pracy było więc skłonienie naukowców do refleksji nad niepokojącymi procesami i mechanizmami⁸ zmierzającymi do zredukowania działalności naukowej jedynie do kształcenia zawodowego bądź do produkcji elit intelektualnych. Sądzę, że zacieranie znaczenia działalności naukowej jako idei sprawczej pozytywnej przemiany świata (kulturowej, cywilizacyjnej), a zarazem jako humanizującego programu badawczego może stanowić zagrożenie regionalnej i globalnej inkluzji społecznej.

Publikacje z zakresu naukoznawstwa (zwłaszcza prace zbiorowe dostępne na rynku wydawniczym) poruszały zazwyczaj problematykę: nauki jako dziedziny życia społecznego; dydaktyki bądź pedagogiki szkoły wyższej; idei uniwersytetu i etosu uniwersyteckiego; kultury akademickiej; relacji między różnymi podmiotami obecnymi na uczelni: pracownikami a studentami czy doktorantami; polityki w rodzimym szkolnictwie wyższym. Natomiast **bardzo rzadko dotyczyły naukowców**, jakkolwiek ich nazwiemy: uczonymi, intelektualistami, ludźmi nauki, odkrywcami, wynalazcami, twórcami, pracownikami naukowymi.

A przecież **badania nad uczonymi są niewątpliwie podstawowym i niezbędnym aspektem badania nauki**, gdyż naukę można postrzegać, jak twierdzi Abraham Maslow, jako projekcję pewnych aspektów natury ludzkiej⁹. Wiedza na przykład o naturze: tendencyjności i obiektywności, abstrahowania, twórczości, przekonań, poczucia pewności, odporności psychicznej, adaptacji, roli społecznej i statusu uczonego chroni przed instrumentalnym traktowaniem nauki, a przede wszystkim uczonych. Zapobiega również postrzeganiu uniwersytetu jedynie jako miejsca archiwizowania wiedzy naukowej (instytucji ikonicznej) czy formy zinstytucjonalizowanej edukacji wyższej (systemu szkolnictwa wyższego). Badanie uczonych jako podmiotów życia akademickiego mających określony system wartości pozwala ujmować środowisko, w którym pracują, jako centrum wartości intelektualnych i moralnych, wiążących się przecież silniej z ludźmi niż z instytucją uniwersytetu (akademii czy innej szkoły wyższej). Trudno bowiem wyobrazić sobie instytucję pozbawioną ludzi (opustoszałą), która miałaby pełnić funkcje kulturotwórcze.

Mamy nadzieję, że **główny cel tej monografii zbiorowej** zostanie odczytany jako lepsze rozumienie i wspieranie naukowców przez społeczeństwo (między innymi przez nauczycieli, wychowawców i opiekunów, bo oni kształtują mentalnie dzieci i młodzież), a także jako promowanie dziedziny

⁸ Zob. też A. Żywczok: *Współczesny uniwersytet — w pułapce racjonalności eksplikatywnej*. „Rocznik Lubuski” 2018, t. 44, cz. 2: *Parametryzacja nauki — między wolnością a zniewoleniem. Perspektywa nauk społecznych i humanistycznych*.

⁹ Zob. A. MASŁOW: *Motywacja i osobowość*. Przeł. J. RADZICKI. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006, s. 273—274.

kultury, jaką jest nauka. Trudno nie oczekiwać, by jej treść okazała się inspirująca również dla doktorantów, studentów czy innych członków społeczeństwa zainteresowanych współpracą z uniwersytetem. Stanowi bowiem rodzaj wyjścia naprzeciw zarówno środowisku naukowców oraz innych twórców, jak i użytkowników kultury. Redagując pracę zbiorową, mieliśmy na uwadze międzygeneracyjny charakter dialogu (i porozumienie) między:

- **Naukowcami, by udzielili sobie wsparcia** (wypowiedzieli się w wielu kwestiach odnośnie do jakości życia czy warunków, jakie panują w ich środowisku naukowym, lub możliwości poprawy funkcjonowania zawodowego w okresie — rzekomo korzystnych — zmian wprowadzanych w naszym kraju. W powszechnej debacie dotyczącej kryteriów naukowości wciąż nie wybrzmiały najistotniejsze argumenty związane z czynnikami generatywności kulturowej, nie określono choćby czynników optymalnego rozwoju naukowego (czyli jego dynamizowania). W proponowanych zmianach nie uwidoczniła się, naszym zdaniem, wnikliwa analiza czynników osobowościowych (w tym aksjologicznych) i wychowawczych, które skłaniają człowieka do zajmowania się nauką, zwłaszcza uprawiania jej z satysfakcją. Dlatego w ocenie realizowanych zmian autorzy sięgną do doświadczeń znakomitych poprzedników oraz do wzorców i standardów, jakie zdołali wypracować naukowcy z innych krajów.
- **Naukowcami i przedstawicielami innych grup zawodowych (szerszych gremiów społecznych)**. Naukowcy silnie doświadczają niezrozumienia społecznego: nieznajomości trudu, a także specyfiki ich pracy (wymagającej długotrwałego wysiłku psychofizycznego, samodyscypliny i kreatywności). Jednocześnie odmawia się uczonym przyznania znaczącej roli w rozwoju kulturowym czy cywilizacyjnym świata, przypisując zasługi głównie rządowi czy władzom lokalnym. Jeśli jednak zadamy pytanie, jaka grupa zawodowa zapewniała w każdej epoce postęp kulturowy, medyczny, techniczny, trudno przypisać zasługi w tym zakresie innej grupie profesjonalistów. Niełatwo również znaleźć ludzi tak oddanych swej profesji i wiernych projektowi swego życia, jak naukowcy, którzy znaczną część swego zazwyczaj skromnego życia spędzają w laboratoriach czy gabinetach, skupieni na przedmiocie badań i monitorowaniu ich wyników.

Kolejnym motywem wyboru problematyki naukoznawczej (skoncentrowanej na podmiocie aktywności naukowej) oraz przyjęcia określonej konstrukcji teoretycznej tej pracy było przypomnienie, że „nauka jest nie tylko specyficzną wiedzą, do której dochodzi się drogą systematycznych poszukiwań, czy wyjątkową umiejętnością poznawczą. Można postrzegać ją jako szczególnego rodzaju posłannictwo dążenia do odkrycia prawdy i jej powszechnego zinterioryzowania. To także ważna sfera egzystencji wartości

humanistycznych w ludzkiej wspólnocie [...]. Afirmacja życia, wierność, skromność, autentyczność, odwaga i uczciwość, reprezentowane w postawie naukowców, nie tylko sprzyjają ich pracy naukowej, ale konstytuują osobowość uczonych, są więc konieczne w procesie odkrycia naukowego¹⁰. Do wartości słusznie eksponowanych przez autorów w niniejszej pracy należały przede wszystkim odpowiedzialność, dobro, wolność i prawda.

Zamysł redaktorów naukowych odsłaniają **komponenty strukturalne monografii zbiorowej**: spis treści, rozbudowany wstęp, trzy merytorycznie i logicznie powiązane części oraz zakończenie. W **części pierwszej** podjęto problematykę etycznych i epistemologicznych aspektów twórczości naukowej i profesjonalizmu. Cztery autorki przełamały stereotyp, iż twórczość dotyczy wyłącznie działalności artystycznej (na przykład literackiej, plastycznej, muzycznej, ruchowej). Wprawdzie w odniesieniu do nauki powszechnie stosuje się raczej termin „praca naukowa” niż „twórczość naukowa”, nauka stanowi bez wątpienia podstawową dziedzinę sztuki — ekspresji kreatywności intelektualnej. Aksjologiczne (etyczne) i epistemologiczne fundamenty twórczości naukowej poddano deskrypcji interdyscyplinarnej (zwłaszcza filozoficznej, pedagogicznej, psychologicznej) za pośrednictwem treści poszczególnych tekstów zgłębiających zagadnienia: budowy i umacniania autorytetu naukowego; oryginalności jako cechy uczonego (i dzieła) oraz wyznacznika jego statusu naukowego; pomnażania dzięki subdyscyplinom pedagogicznym twórczego człowieczeństwa w różnych dziedzinach nauki (pojmowanej jako teoria i nauka stosowana); odróżnienia (w psychologii) elitarnej twórczości naukowej od egalitarnej, podkreślając, że znaczenie priorytetowe w nauce ma twórczość elitarna, czyli prowadząca do nowych, wartościowych osiągnięć, a zarazem stanowiąca główne kryterium profesjonalizmu uczonych.

W **części drugiej** ukazano intencjonalność wyzwań intelektualnych za pośrednictwem tak istotnych w zawodzie naukowca terminów, jak „misja”, „powołanie”, „posłannictwo”, „rola”, „zadanie”, „obowiązek”. Część druga mieści sześć rozdziałów dotyczących kolejno: roli i powołania uczonych — architekta i urbanisty; roli i posłannictwa współczesnego uczonego; roli pierwszych polskich lekarek w rozwoju nauk medycznych; zadań promotora w zakresie prowadzenia prac dyplomowych studentów na seminarium (a zatem kierowania procesem kształcenia i samokształcenia prowadzącym do zdobycia kwalifikacji zawodowych); misji i dziejowych zadań naukowców, które zostały wyartykułowane w dziełach Josefa Ratzingera/Benedykta XVI; odpowiedzialności naukowca postrzeganej jako jego obowiązek mający znaczenie nie tylko indywidualne, ale i społeczne.

¹⁰ A. ŻYWCZOK: *Aksjologia odkrycia naukowego — studium rozwoju i wychowania osobowości naukowych*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009, s. 9.

Część trzecia dostarcza opisu odwiecznych dylematów, z jakimi do dziś mierzą się naukowcy. By nie eksponować jedynie mankamentów zawodu, zwrócono uwagę również na wzorce pokonywania barier oraz osiągania dobrostanu psychicznego/poczucia sensu życia (w tym poczucia sensu pracy naukowej). Przekonanie o kreowaniu — dzięki swej działalności naukowej — życia wartościowego stanowi wszak istotny czynnik motywacyjny w grupie aktywnej zawodowo. W tej części dziewięciu autorów zaprezentowało wyniki własnych badań bądź analiz teoretycznych. Dwóch skoncentrowało się na sytuacji materialnej naukowców (pierwszy — w odniesieniu do przeszłości międzywojennej; drugi — w odniesieniu do współczesności, ukazując porównawczo zarobki, pensum dydaktyczne i warunki awansu/karier naukowców zatrudnionych na polskich i czeskich uczelniach). Kolejnych dwóch autorów podjęło problematykę społeczno-polityczną i wychowawczą: usytuowania naukowców na neo-liberalnym rynku pracy, a także prestiżu przedstawicieli tej grupy zawodowej. Specyficzny problem (i przywilej) kobiet naukowców, to znaczący godzenia roli matki i pracownika naukowego bądź naukowo-dydaktycznego, ujęty z perspektywy biograficznej, poruszyła następna autorka, co świadczy o ścisłym powiązaniu pedagogiki pracy z pedagogiką rodziny. Piąta kwestia — relacja między nauką a wiarą (trzy modele relacji) stała się przyczynkiem do zaprezentowania interesującego wywodu teoretycznego. Następny rozdział zawiera osobiste przemyślenia wynikające z czterdziestoletniej działalności naukowej i pod tym względem wzbogaca treść rozdziału; refleksje krytyczne nad warunkami interpersonalnymi generującymi bariery zawodowe, często uniemożliwiające bądź utrudniające rozwój i awans zawodowy, skłaniają do szerszej dyskusji społecznej o charakterze debaty. Uwarunkowaniom dobrostanu psychicznego młodych naukowców — adeptów nauki poświęcony jest kolejny tekst, w którym zakomunikowano wyniki autorskich badań psychologicznych. Ostatni rozdział odśladania trud i złożoność publicznego dyskursu, jaki prowadzi naukowcy z innymi członkami społeczeństwa. Stanowi egzemplifikację dialogu toczącego się między filozofem Peterem Singerem a Harriet McBryde Johnson (osobą z niepełnosprawnością) na temat wartości i jakości życia ludzi cierpiących z powodu niepełnosprawności. Trudność osiągnięcia konsensusu ujawnia problem naukowców związany z koniecznością pogodzenia się z ewentualnym brakiem społecznego zrozumienia (deficytem powszechnej aprobaty ich poglądów, przekonań, argumentacji itp.).

Zakończenie stanowi zbiór wniosków wysnutych na podstawie wyników badań empirycznych i przemyśleń o charakterze teoretycznym, natomiast **bibliografię, noty o autorach, summary ze słowami kluczami** w języku polskim i angielskim — zamieszczono na końcu monografii.

Praca, którą przedkładamy czytelnikom, stanowi **interdyscyplinarne studium z zakresu naukoznawstwa**, więc jest **adresowana do uczonych** reprezentujących wszystkie nauki i subdyscypliny. Polecamy ją również **doktorantom i studentom oraz podmiotom współpracującym z uniwersytetem**, na przykład zawodowo stosującym wyniki badań, zwłaszcza odkrycia, wynalazki, racjonalizacje w określonych specjalnościach i dziedzinach praktycznych. Sądzimy, że może okazać się interesująca również dla **członków rodzin przedstawicieli tej grupy zawodowej** i sprawi, że lepiej poznają i rozumieją specyfikę trudu badawczego swego ojca, matki, siostry, brata, babci, dziadka itd. Do zapoznania się z jej treścią zachęamy także zaangażowanych w działalność praktyczną **psychologów, pedagogów, nauczycieli, wychowawców, opiekunów i animatorów młodzieży**, gdyż diagnozują oraz kształtują zainteresowania i zamiłowania poznawcze swych uczniów, by jeszcze lepiej przygotować ich do przyszłego studiowania i ewentualnego zatrudnienia na uniwersytecie.

Choć nie ma w kalendarzu Dnia Naukowca (a w każdym razie chyba nikt go nie świętuje, co skłania do refleksji, że jako grupa zawodowa może powinni o to zadbać), nie transmituje się obchodów tego Dnia w mediach i nie podaje się nawet wzmianki na ten temat, niech przynajmniej namiastki takiego świętowania dostarczy rezultat wysiłku zbiorowego — opublikowana praca naukowa. Wydanie jej będzie świadczyć o tym, że jej autorzy nie ulegli trendowi prześcigania się ośrodków naukowych i nie poddali się iluzji zagrożenia ze strony uczonych z innych jednostek. Będzie oznaczać jednak przede wszystkim, że wciąż uznają otwartość, współpracę, porozumienie, przyjaźń, zaufanie, klimat akademicki (inaczej — atmosferę naukową) za niezmienniki dynamizujące rozwój naukowy.

Alicja Żywczoł

Bibliografia

Monografie, prace zbiorowe, artykuły

- ADUSEI H., SARFO J.O., MANUKURE P., CUDJOE J.: „*If I Should Stop Teaching Now, Where Will I Go?*”. *Turnover Intentions among High School Teachers in Ghana*. „European Journal of Contemporary Education” 2016, no. 3 (17).
- AJDUKIEWICZ K.: *Co to jest wolność nauki?*. „Zagadnienia Naukoznawstwa” 1983, nr 3 (75).
- Album zasłużonych lekarzy polskich*. Warszawa: Spółka Akcyjna Zakładów Graficznych „Drukarnia Polska”, 1925.
- ALCOLTEKIN A.: *Investigation of the Effect of Training on the Development of High School Teachers’ Attitudes*. „Educational Sciences: Theory and Practice” 2016, no. 4 (16).
- ALEKSANDER T.: *Geneza i cechy współczesnych autorytetów polskich*. W: *Autorytety polskie*. Red. B. GOŁĘBIEWSKI. Łomża: Oficyna Wydawnicza „Stopka”, 2002.
- ALHEIT P.: *Biographical Learning. Theoretical Outline, Challenges and Contradictions of a New Approach in Adult Education*. In: *The Biographical Approach in European Adult Education*. Eds. P. ALHEIT and other. Wien: Verband Wiener Volkbildung/ESREA, 1995.
- ALTBACH G.P., REISBERG L., YUDKEWICH M., ANDROUSHCHAK G., PACHECO I.F.: *Paying the Professoriate: A Global Comparison of Compensation and Contract*. New York: Routledge, 2012.
- AMUNDSON R.: *Disability, Ideology, and Quality of Life: A Bias in Biomedical Ethics*. In: *Quality of Life and Human Difference. Genetic Testing, Health Care and Disability*. Eds. D. WASSERMAN, J. BICKERBACH, R. WACHBROIT. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- ANDRZEJEWSKI B.: *Organizacja instytucji naukowych*. W: IDEM: *Wilhelm von Humboldt*. Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1989.
- AVERILL J.R.: *Individual Differences in Emotional Creativity: Structure and Correlates*. „Journal of Personality” 1999, no. 2.

- BABBIE E.: *Podstawy badań społecznych*. Przeł. M. MOZGA-GÓRECKA. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.
- BARTNIK C.S.: *Idea polskości*. Lublin: „Wspólnota Polska”, 1990.
- BENEDYKT XVI: *Katecheza wygłoszona podczas audiencji generalnej 21 listopada 2012*. „L'Osservatore Romano Pol” 2012, nr 13 (31).
- BENEDYKT XVI: *Kościół — ekumenizm — polityka*. Przeł. L. BALTER. Poznań—Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 1990.
- BENEDYKT XVI: *Niewygodny wykład przygotowany na inaugurację roku akademickiego na Uniwersytecie Rzymskim*. W: *Poznanie prawdy. Wykłady papieskie*. Red. O. PIETEK. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2017.
- BENEDYKT XVI: *Przemówienie podczas wizyty na Światowych Dniach Młodzieży w Hiszpanii, 19 sierpnia 2011*. „L'Osservatore Romano Pol” 2012, nr 10 (23).
- BENEDYKT XVI: *Przemówienie podczas wizyty w rzymskiej siedzibie Katolickiego Uniwersytetu Najświętszego Serca, 3 maja 2012*. „L'Osservatore Romano Pol” 2012, nr 5 (7).
- BENEDYKT XVI: *Encyklika „Spe Salvi”. O nadziei chrześcijańskiej*. Kraków: „Znak”, 2007.
- BERIĆ B.: *Znaczenie polskich lekarzy w rozwoju położnictwa i ginekologii na ziemiach jugosłowiańskich do 1918 r.* „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1989, t. 52, z. 1.
- Biblia Tysiąclecia*. Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 2003.
- BIEGAŃSKA H.: *Działaczka śląska dr Maria Kujawska*. „Dzieje Najnowsze” 1970, nr 1.
- BIEGAŃSKI W.: *Myśli i aforyzmy o etyce lekarskiej*. Częstochowa: Księgarnia A. Gmachowskiego, 1925.
- BIERDIAJEW M.: *Sens twórczości. Próba usprawiedliwienia człowieka*. Przeł. H. PA-PROCKI. Kęty: Wydawnictwo „Antyk”, 2001.
- BLAZY R.: *Wartości humanistyczne jako kod genetyczny miasta*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2015.
- BLUM D.: *Mózg i płeć. O biologicznych różnicach między kobietami a mężczyznami*. Przeł. E. KOŁODZIEJ-JÓZEFOWICZ. Warszawa: Prószyński i S-ka, 1997.
- BOCHEŃSKI A.: *Rzecz o psychice narodu polskiego*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1986.
- BOCHEŃSKI J.M.: *Co to jest autorytet?*. W: IDEM: *Logika i filozofia. Wybór pism*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1993.
- BOY-ŻELEŃSKI T.: *Pisma*. T. 15. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1958.
- BROŻEK K.: *Polska służba medyczna w powstaniach śląskich i plebiscycie 1918—1922*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 1973.
- BRZEZIŃSKI J.: *Rozważania o uniwersytecie*. W: *Edukacja wobec zmiany społecznej*. Red. J. BRZEZIŃSKI, L. WITKOWSKI. Poznań—Toruń: Wydawnictwo „Edytor”, 1994.
- BRZEZIŃSKI T.: *Historia medycyny*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1988.

- BUDZIŃSKA-TYLICKA J.: *Najnowsze poglądy na nasze odżywianie*. „Bluszcz” 1912, nr 14—17.
- BUDZIŃSKA-TYLICKA J.: *W sprawie naszego bytu*. Warszawa: „Czytaj” Towarzystwo Szerzenia Oświaty Drukowanem Słowem, 1916.
- BUDZIŃSKA-TYLICKA J.: *Zadania samorządu w walce z pijaństwem. Odbitka z Pamiętnika Zjazdu IV Higienistów Polskich i V Lekarzy i Działaczy Sanitarnych Miejskich w Wilnie*. Wilno: Towarzystwo Wydawnicze „Pogoń”, 1926.
- CHLEWIŃSKI Z.: *Dojrzałość, osobowość, sumienie, religijność*. Poznań: „W drodze”, 1991.
- CHLEWIŃSKI Z.: *Kryzys autorytetu*. „Ethos” 1977, nr 1 (37).
- CHMIELECKA E.: *Panel: „Autonomia, odpowiedzialność i etos środowiska akademickiego. Czy są zależne od typu uczelni?”*. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego — odpowiedzialność i etos akademicki*. „Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha” 2017, nr 67.
- CHRZANOWSKA I.: *Pedagogika specjalna. Od tradycji do współczesności*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2015.
- CHWISTEK L.: *Ciekawa książka*. „Pion” 1936, nr 33.
- CROUCH C.: *Psucie wiedzy. Ukryte skutki finansowego zawłaszczania życia publicznego*. Przeł. i oprac. E. BIŃCZYK, J. GUŻYŃSKI, K. TARKOWSKI. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2017.
- CZEKANOWSKI J.: *Byt materialny nauki*. „Nauka Polska” 1920, t. 3.
- CZEŻOWSKI T.: *O ideale uniwersytetu*. W: IDEM: *Pisma z etyki i teorii wartości*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1989.
- DANIELAK Z.: *Krajewska z Kosmowskich Teodora*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 15. Red. W. KONOPCZYŃSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1970.
- DAWKINS R.: *A Devil's Chaplain: Reflections on Hope, Lies, Science, and Love*. Boston—New York: „Mariner Books”, 2004.
- DIENER E.: *Subjective Well-Being. The Science of Happiness and a Proposal for a National Index*. „American Psychologist” 2000, no. 55.
- DOMOSŁAWSKI Z.: *Szkice z dziejów medycyny*. Wrocław: „Erechtejon”, 1996.
- Dostojny uniwersytet?*. Red. A. ŚLIZ, M.S. SZCZEPAŃSKI. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2014.
- DROZDOWICZ Z.: *Autorytety naukowe na miarę czasów*. „Nauka” 2018, nr 1.
- DROZDOWICZ Z.: *Uczony — zawód czy powołanie?*. „Nauka” 2009, nr 4.
- DUDNYK N., KRASIŃSKA I.: *Poglądy pedagogiczne Józefa Joteyko (1866—1928). Sylwetki pedagogów*. „Nauczyciel i Szkoła” 2017, nr 1 (61).
- DUROZOI G., ROUSSEL A.: *Słownik filozofii. Pojęcia, postacie, problemy*. Przeł. J. MIGASIŃSKI, J. NIECIKOWSKI. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1997.
- DYKCIK W.: *Odpowiedzialność człowieka w kontekście indywidualnym i społecznym*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, 2010.

- Dzielność i troska. Studia dedykowane Profesor Eugenii Malewskiej.* Red. T. KICOWSKA, Z. KWIECIŃSKI. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2005.
- ECLER B.: *Rodzinne wychowanie do wysiłku.* Katowice: „Śląsk”, 2001.
- ECLER-NOCOŃ B.: *Wychowanie a płciowość w relacjach międzyludzkich z perspektywy pedagogiki personalistycznej.* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- ELIASZ A.: Podsumowanie obrad. W: *Autonomia uczelni i środowiska akademickiego — odpowiedzialność i etos akademicki.* „Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha” 2017, nr 67.
- ELLISON K.: *Umysł mamy. Jak macierzyństwo rozwija naszą inteligencję.* Przeł. O. WAŚKIEWICZ. Warszawa: Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, 2008.
- Encyklopedia psychologii.* Red. W. SZEWCZUK. Warszawa: Fundacja „Innowacja”, 1998.
- FILAR Z.: *Anna Tomaszewicz-Dobrska. Karta z dziejów polskich lekarek.* Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1959.
- FOUCAULT M.: *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia.* Przeł. T. KOMENDANT. Warszawa: „Aletheia”, 1993.
- FRANKFORT-NACHMIAS Ch., NACHMIAS D.: *Metody badawcze w naukach społecznych.* Przeł. E. HORNOWSKA. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2001.
- FRITSCHÉ G.: *Wybory urzędników i nowych członków Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego.* „Medycyna” 1878, t. 6, nr 3.
- FUREDI F.: *Authority: A Sociological History.* New York: Cambridge University Press, 2013.
- FUREDI F.: *Gdzie się podziiali wszyscy intelektualiści?.* Przeł. K. MAKARUK. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 2008.
- GAJDA A.: *Kwestionariusz Stylu Funkcjonowania — narzędzie do badania stylu twórczości dzieci i młodzieży.* „Przegląd Pedagogiczny” 2015, nr 1.
- GAJDA M.: *Czego potrzebują polscy naukowcy?.* „Rzeczpospolita” z 27.01.2017.
- GAWIŃSKA A.: *Pierwsze lekarki Polki w położnictwie i ginekologii oraz w walce o sprawy społeczne.* „Problemy Lekarskie” 1989, t. 28, nr 1.
- GERRIG R.J., ZIMBARDO P.G.: *Psychologia i życie.* Przeł. J. RADZICKI, E. CZERNIAWSKA, A. JAWORSKA, J. KOWALCZEWSKA. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.
- GERYK M.: *Społeczna odpowiedzialność uczelni.* Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH, 2012.
- GŁOWAŁA A.: *Autorytet współczesnego nauczyciela.* W: *Pedagogika.* T. 8: *Kształcenie pedagogów — strategię, koncepcje, idee.* Cz. 1: *Z problemów kształcenia nauczycieli.* Red. J. PIEKARSKI, M. SZYMAŃSKA, L. TOMASZEWSKA. Płock: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2009.

- GNITECKI J.: *Edukacja w perspektywie wertykalnej w okresie cywilizacji informacyjnej i globalizacji*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogiki i Administracji w Poznaniu” 2006, nr 2.
- GOĆKOWSKI J.: *Funkcje autorytetów w społeczeństwie nauki*. „Teksty: Teoria Literatury, Krytyka, Interpretacja” 1977, nr 1 (31).
- GOĆKOWSKI J.: *Kariera naukowa a styl pracy naukowej*. „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2001, nr 1 (17).
- GODLEWSKI T.: *Kilka uwag w sprawie projektów użycia funduszy na popieranie rozwoju nauki polskiej*. „Nauka Polska” 1919, t. 2.
- GODOŃ R.: *Jak dziś oceniać jakość kształcenia uniwersyteckiego?*. W: *Wartościowanie w humanistyce: normatywność, cynizm, ewaluacje w pedagogice i edukacji*. Red. M. JAWORSKA-WITKOWSKA. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2015.
- GODOŃ R.: *Uniwersytet dzisiaj: wyzwania dla szkolnictwa wyższego*. „Kwartalnik Pedagogiczny” 2016, t. 61, z. 3 (24).
- GOODLEY D.: *Disability Studies. An Interdisciplinary Introduction*. London: SAGE Publications Ltd., 2011.
- GOULD S.J.: *Nonoverlapping Magisteria*. „Natural History” 1997, no. 106.
- GOULD S.J.: *Rocks of Ages: Science and Religion in the Fullness of Life*. New York: „Ballantine”, 1999.
- GRANAT W.: *Fenomen człowieka. U podstaw humanizmu chrześcijańskiego*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2007.
- GRANAT W.: *Personalizm chrześcijański*. Poznań: Księgarnia Świętego Wojciecha, 1985.
- GRANAT W.: *Przemówienie ks. rektora W. Granata*. „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 1966, nr 1—2 (11).
- GRAY J.: *Liberalizm*. Przeł. R. DZIUBECKA. Kraków: Instytut Wydawniczy „Znak”, 1994.
- GROMKOWSKA-MELOSİK A.: *Ściagi, plagiaty, fałszywe dyplomy. Studium z socjopalogii edukacji*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007.
- GRUSZKA I.: *Maria Kujawska. Zasługi dla Śląska*. „Katolik” (Wrocławski Tygodnik Katolicki) 1972, nr 38.
- GRYKO C.: *Historiozofia na uwięzi historiografii. Casus: teoria systemów Pitirima A. Sorokina*. W: *Mysł systematyczna i historyczna w badaniach filozoficznych*. Red. J. BAŃKA. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1995.
- GRZEGOREK T.: *Czym jeszcze jest psychologia potoczna?*. „Studia Psychologiczne” 2011, t. 49, z. 1.
- GURBA E.: *Wczesna dorosłość*. W: *Psychologia rozwoju człowieka*. Red. B. HARWAS-NAPIERAŁA, J. TREMPAŁA. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2001.
- HAVIGHURST R.J.: *The World of Work*. In: *Handbook of Developmental Psychology*. Ed. B.B. WOLMAN. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1982.
- HEGEL G.W.F.: *Zasady filozofii prawa*. Przeł. A. LANDMAN. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1969.
- HEIMAN T.: *Etyka lekarska i obowiązki lekarza*. Warszawa: Księgarnia Gebethnera i Wolffa, 1917.

- HELLER M.: *Jak być uczonym?*. Kraków: Wydawnictwo „Znak”, 2009.
- HERMAN E.: *Neurologdy polscy*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Lekarskich, 1958.
- HEVESI D.: *Harriet Johnson, 50, Activist for Disabled, Is Dead*. „The New York Times Magazine” 2008, June 7.
- HEYDRICH D.: *Dr Justyna Budzińska-Tylicka (w dwudziestą piątą rocznicę zgonu)*. „Archiwum Historii Medycyny” 1961, t. 24, z. 4.
- HICKS S.R.C.: *Zrozumieć postmodernizm. Sceptycyzm i socjalizm od Rousseau do Foucaulta*. Przeł. P. KOSTYŁO, K. NOWAK. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2016.
- Historia pewnego małżeństwa. Listy Bronisława Malinowskiego i Elsie Masson*. Red. H. WAYNE. Przeł. A. ZIELIŃSKA-ELLIOTT. Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie „Muza”, 2012.
- HUMBOLDT W.: *O myśli i mowie. Wybór pism z teorii poznania, filozofii dziejów i filozofii języka*. Przeł. E.M. KOWALSKA. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2002.
- HULEWICZ J.: *Walka kobiet polskich o dostęp na uniwersytety*. Warszawa: Zakład Graficzny „Drukarnia Polska”, 1936.
- Inny słownik języka polskiego PWN*. T. 1: A–Ó. Red. M. BAŃKO. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2017.
- Inny słownik języka polskiego PWN*. T. 2: P–Ż. Red. M. BAŃKO. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2017.
- Intymny portret uczonych. Korespondencja Marii i Stanisława Ossowskich*. Wybór, opracowanie i wprowadzenie E. NEYMAN. Warszawa: Sic!, 2001.
- JACYNA-ONYSZKIEWICZ Z.: *Wszechwiedza*. Poznań: „Sorus”, 2002.
- JACZEWSKI B.: *Organizacja i finansowanie nauki polskiej w okresie międzywojennym*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971.
- JACZEWSKI B.: *Organizacje i instytucje życia naukowego w Polsce (listopad 1918—1939)*. W: *Historia nauki polskiej*. T. 5. Red. B. SUCHODOLSKI. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1992.
- JACZEWSKI B.: *Polityka naukowa państwa polskiego w latach 1918—1939*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978.
- JACZEWSKI B.: *Życie naukowe w Polsce odrodzonej*. W: *Życie naukowe w Polsce w drugiej połowie XIX i w XX wieku. Organizacje i instytucje*. Red. B. JACZEWSKI. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987.
- JAN PAWEŁ II: *Encyklika „Fides et ratio”*. O relacjach między wiarą a rozumem. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1998.
- JAN PAWEŁ II: *Encyklika „Fides et ratio”*. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”, 1998.
- JANKOWSKA M.: *Filozoficzne dekalogi — tekst dedykowany pamięci Profesora Andrzeja Grzegorzcyka (1922—2014)*. „Zeszyty Naukowe Centrum Badań im. Edyty Stein” 2014, z. 12: *Wobec samotności*.

- JARMOSZKO S.: *Autorytety w strukturach społeczności lokalnych*. W: *Lokalizm. Problemy, instytucje, aktorzy*. Red. L. GILEJKO. Pułtusk: Wydawnictwo Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora, 2007.
- JENNINGS B.: *Agency and Moral Relationship in Dementia*. In: *Cognitive Disability and Its Challenge to Moral Philosophy*. Eds. E.F. KITTAY, L. CARLSON. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2010.
- JOHNSON P.: *Intelektualiści*. Przeł. A. PIBER. Poznań: „Zysk i S-ka” Wydawnictwo, 2014.
- JOHNSON P.: *Twórcy*. Przeł. A. i J. MAZIARSCY. Warszawa: „Świat Książki”, 2008.
- JOTEYKO J.: *Jedność szkolnictwa ze stanowiska psychologii i potrzeb społecznych*. Warszawa: Drukarnia Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych, 1926.
- JULIA D.: *Słownik filozofii*. Przeł. K. JAROSZ. Katowice: Wydawnictwo „Książnica”, 1996.
- JUSZCZYK S.: *Neuronauki w edukacji: nowe możliwości w procesie nauczania-uczenia się*. „Chowanna” 2012, nr 2.
- KACZMAREK Ł.: *Pozytywne interwencje psychologiczne*. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2016.
- KAMIŃSKA-JUCKIEWICZ M.: *Autorytet nauczyciela — możliwości, ograniczenia*. W: *Pedagogika*. T. 6: *Kształcenie pedagogów — strategie, koncepcje, idee*. Cz. 1: *Konteksty pedeutologiczne*. Red. J. PIEKARSKI, L. TOMASZEWSKA, M. SZYMAŃSKA. Płock: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2007.
- KAMIŃSKI S.: *Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1992.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: „Pallottinum”, 1994.
- KEMPA M.E.: *Maria Elżbieta Zakrzewska (1829—1902) — pionier kobiecej służby zdrowia w USA. 110. rocznica śmierci*. „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 2013, nr 1 (76).
- KIEDRZYŃSKA W.: *Dr Maria Kujawska*. „Przegląd Lekarski” 1965, nr 1.
- KIEDRZYŃSKA W.: *Ravensbrück: kobiecy obóz koncentracyjny*. Warszawa: „Książka i Wiedza”, 1965.
- KISIEL P.: *Ethos nauki i uczonego w świetle koncepcji nauki J. Goćkowskiego*. „Zagadnienia Naukoznawstwa” 2011, nr 2 (188).
- KOBIERZYCKI T.: *Osoba — dylematy rozwoju. Studium metakliniczne*. Bydgoszcz: Wydawnictwo „Pomorze”, 1989.
- KOCH T.: *The Difference that Difference Makes: Bioethics and the Challenge of Disability*. „Journal of Medicine and Philosophy” 2004, no. 6 (29).
- KOCOWSKI T.: *Geneza i funkcje procesów motywacyjnych człowieka*. „Przegląd Psychologiczny” 1987, nr 1.
- KOCOWSKI T.: *Szkice z teorii twórczości i motywacji*. Poznań: SAWW, 1991.
- KOCOWSKI T., TOKARZ A.: *Prokreatywne i antykreatywne mechanizmy motywacji aktywności twórczej*. W: *Stymulatory i inhibitory aktywności twórczej człowieka*. Red. A. TOKARZ. Poznań: SAWW, 1991.

- KONARZEWSKI K.: *Wzory kultury a indywidualność*. W: *Edukacja wobec zmiany społecznej*. Red. J. BRZEZIŃSKI, L. WITKOWSKI. Poznań—Toruń: Wydawnictwo „Edytor”, 1994.
- KOPALIŃSKI W.: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1988.
- KOSIŃSKI J.A.: *Nauka polska w wieku XIX i XX. Studium naukometryczne*. Wrocław: Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, 1981.
- KOSMAŁA J.: *Autorytet nauczyciela w teorii i badaniach socjologicznych*. Częstochowa: Wydawnictwo WSP w Częstochowie, 1999.
- KOŚMIŃSKI S.: *Słownik lekarzów polskich*. Warszawa: nakładem autora, 1888.
- KOTARBIŃSKI T.: *Medytacje o życiu godziwym*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1985.
- KOWALSKA M.: *Czy możliwy jest jeszcze uniwersytet jako wspólne dobro?*. W: *Na rozdrożu biurokratycznej arbitralności*. Red. E.J. KRYŃSKA, M. GŁOSKOWSKA-SOŁDATOW, A. KIENING. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, 2015.
- KOZIELECKI J.: *Psychologiczna teoria samowiedzy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986.
- KRAJEWSKA Z KOSMOWSKICH T.: *Pamiętnik*. Kraków: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1989.
- KRĄPIEC M.A.: *Czy wychowywać? [To educate or not?]*. „Służyć Prawdzie” 2004, nr 2.
- KRĄPIEC M.A.: *Rozważania o wychowaniu [Considerations on education]*. Lublin: Fundacja *Servire Veritati*, IEN, 2010.
- KRUSZELNICKI M.: *Uniwersytet jako wspólnota audytowanych*. W: *Przeszkody dla rozwoju humanistyki w szkołach wyższych (z pedagogiką w tle). W perspektywie troski o uniwersytet, kulturę humanistyczną i podręczniki*. Red. M. JAWORSKA-WITKOWSKA, L. WITKOWSKI. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011.
- KRZYWICKA I.: *Wyznania gorszycielki*. Warszawa: Wydawnictwo „Czytelnik”, 1996.
- KUBICA G.: *Historia małżeństwa z antropologią w tle*. W: *Historia pewnego małżeństwa. Listy Bronisława Malinowskiego i Elsie Masson*. Red. H. WEYNE. Przeł. A. ZIELIŃSKA-ELLIOTT. Warszawa: „Muza”, 2012.
- KUBINOWSKI D.: *Idiomatyczność — synergia — emergencja. Rozwój badań jakościowych na przełomie XX i XXI wieku*. Lublin: Wydawnictwo „Makmed”, 2013.
- KULIK H.: *Dr Anna Tomaszewicz-Dobrska pionierka idei kształcenia położnych w Polsce*. „Problemy Pielęgniarstwa” 2004, z. 1—2.
- KULIK H.: *Dr Maria Rajda-Kujawska — pierwsza lekarka Polka na Śląsku*. „Medycyna Ogólna” 2000, nr 6 (35).
- KUMANIECKI K.: *Słownik łacińsko-polski*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1965.
- KUNOWSKI S.: *Proces wychowawczy i jego struktury: temperament, indywidualność, charakter, osobowość. Zarys teorii*. Lublin: Instytut Pracy Nauczycielskiej, 1946.
- KUTRZEB A.: *Stosunek państwa do nauki*. „Nauka Polska” 1920, t. 3.

- KWIATKOWSKI S.: *Przedsiębiorczość intelektualna*. W: *Krytyczna teoria organizacji. Wybór zagadnień*. Red. W. KIEŻUN. Warszawa: Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, 2004.
- KWIECIŃSKI Z.: *Dewiatycyjne zmiany w środowisku akademickim. Patologie czy epidemie*. W: *Świat idei edukacyjnych. Zbiór studiów ofiarowanych Księdzu Profesorowi Jerzemu Bagrowiczowi w 70. rocznicę urodzin*. Red. W. SZULAKIEWICZ. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008.
- KWIECIŃSKI Z.: *Dylematy, inicjatywy, przebudzenia nad przesłankami odrodzenia edukacji w Polsce*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, 2011.
- KWIECIŃSKI Z.: *Epidemie społeczne w środowisku akademickim*. W: IDEM: *Pedagogie postu. Preteksty, konteksty, podteksty*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2012.
- KWIEK M.: *High Research Productivity in Vertically Undifferentiated Higher Education Systems: Who Are the Top Performers?*. „Scientometrics” 2018, no. 115.
- KWIEK M.: *Uniwersytet w dobie przemian*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2015.
- KWIEK M.: *Ustawa 2.0 a mierzalność i porównywalność osiągnięć naukowych*. „Nauka” 2018, nr 1.
- KYMLICKA W.: *Współczesna filozofia polityczna*. Przeł. A. PAWELEC. Warszawa: Fundacja „Aletheia”, 2009.
- LALAK D.: *Życie jako biografia. Podejście biograficzne w perspektywie pedagogicznej*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2010.
- LE GOFF J.: *Inteligencja w wiekach średnich*. Przeł. E. BĄKOWSKA. Warszawa: „Czytelnik”, 1966.
- LE GOFF J.: *O średniowieczu*. Przeł. M. OCHAB. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2007.
- LEKKA-KOWALIK A.: *Nauka jako zawód i powołanie. Sto lat po analizach Maxa Webera*. W: *Metodologia. Tradycja i perspektywy*. Red. M. WALCZAK. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2010.
- LEKKA-KOWALIK A.: *Odkrywanie aksjologicznego wymiaru nauki*. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2008.
- LIBERA Z.: *Uczeni i nauczyciele*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1995.
- LIPIŃSKA M.: *Kobieta i rozwój nauk lekarskich*. Warszawa: Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, Instytut Popierania Nauki Pałacu Staszica, 1932.
- LIPKOWSKI O.: *Józefa Joteyko. Życie i działalność*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1968.
- LIS T.J.: *Wybrane przykłady lekarzy pracujących w Bośni i Hercegowinie na przełomie XIX i XX w.* „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 2012, nr 75.
- LISZCZ T.: *Prawo pracy*. Warszawa: „Wolters Kluwer”, 2016.
- LUBIŃSKI D.: *Integralne wychowanie w nauczaniu J. Ratzingera — Benedykta XVI*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2016.
- LUCRETIUS: *O naturze wszechrzeczy*. Przeł. E. SZYMAŃSKI. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1957.
- LYONS A.S., PETRUCCELLI L.I.: *Ilustrowana historia medycyny*. Przeł. M. STOPA. Warszawa: „Penta”, 1996.

- ŁUKASZEWSKI W.: *Psychologia podzielona*. „Nauka” 2011, nr 4.
- ŁUKASZEWSKI W.: *Psychologiczne koncepcje człowieka*. W: *Psychologia. Podstawy psychologii*. Red. J. STRELAU. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2000.
- ŁUKASZEWSKI W.: *Wielkie i te nieco mniejsze pytania psychologii*. Gdańsk: „Smak Słowa”, 2015.
- MADALIŃSKA-MICHALAK J.: *Pedagogika i życie wartościowe. Etos prawdy i odpowiedzialności*. W: *Ku życiu wartościowemu. Idee — koncepcje — praktyki*. T. 1: *Idee — koncepcje*. Red. M. CZEREPANIAK-WALCZAK, J. MADALIŃSKA-MICHALAK, B. ŚLIWERSKI. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2018.
- MALEWSKI M.: *Czy koniec ery akademickich podręczników?*. „Teraźniejszość — Człowiek — Edukacja” 2008, nr 4 (44).
- Mały rocznik statystyczny 1939*. Warszawa: Wydawnictwo GUS, 1939.
- Mały słownik języka polskiego*. Red. E. SOBOL. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1993.
- MARCIŃCZYK B.: *Autorytet osobowy. Geneza i funkcje regulacyjne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1991.
- MASŁOW A.: *Motywacja i osobowość*. Przeł. J. RADZICKI. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.
- MAZURKIEWICZ E.A.: *Pedagog społeczny — nauczyciel akademicki. (O Aleksandrze Kamińskim)*. „Roczniki Nauk Społecznych” 1996, t. 24, z. 2.
- McBRYDE JOHNSON H.: *Unspeakable Conversations*. „The New York Times Magazine” 2003, February 16.
- McPHERSON G.W., SOBSEY D.: *Rehabilitation: Disability Ethics Versus Peter Singer*. „Archives of Physical Medicine and Rehabilitation” 2003, vol. 84.
- MEŁOSIK Z.: *Kontrowersje wokół promocji akademickiej w Stanach Zjednoczonych: rekonstrukcja debaty wokół „tenure”*. „Rocznik Lubuski” 2018, t. 44, cz. 2: *Parametryzacja nauki między wolnością a zniewoleniem. Perspektywa nauk społecznych i humanistycznych*.
- MEŁOSIK Z.: *Uniwersytet a przemiany kultury współczesnej*. „Studia Edukacyjne” 2000, nr 5.
- MEŁOSIK Z.: *Uniwersytet i społeczeństwo. Dyskursy wolności, wiedzy i władzy*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2009.
- MERTON R.K.: *The Matthew Effect in Science*. „Science” 1968, vol. 159 (3810).
- MICHOWSKA M., KACZMAREK J., BASIŃSKA K., OLEJNICZAK M.: *Ocena postaw etycznych nauczycieli akademickich oraz studentów Akademii Medycznej w Gdańsku*. „Annales Academiae Medicae Gedanensis” 2008, nr 38.
- MILLER R.: *Współdziałanie i współzawodnictwo w wychowaniu w świetle poglądów F. Znanieckiego*. „Ruch Prawniczy” 1976, nr 3.
- MIZEREK H.: *Ewaluacja edukacyjna. Interdyskursywne dialogi i konfrontacje*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2017.
- MOROZEWICZ J.: *Stosunek nauki do życia gospodarczego*. „Nauka Polska” 1920, t. 3.
- MORRIS S.: *Stimulating Creativity: Individual Procedures*. New York: Academic Press, 1974.

- MORSZCZYŃSKI W.: *Odpowiedzialność mistrza*. W: *Edukacja aksjologiczna*. T. 2: *Odpowiedzialność pedagoga*. Red. K. OLBRYCHT. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1995.
- NECAS C.: *Dr med. Teodora Krajewska, lekarka urzędowa w Tuzli i Sarajewie*. „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1987, t. 50, z. 1.
- NEWMAN J.H.: *Idea uniwersytetu*. Przeł. P. MROCZKOWSKI. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990.
- NĘCKA E.: *Psychologia twórczości*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2001.
- NĘCKA E.: *Twórczość*. W: *Psychologia. Podręcznik akademicki. Psychologia ogólna*. Red. J. STRELAU. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2002.
- NIŚKIEWICZ Z.: *Dobrostan psychiczny i jego rola w życiu człowieka*. „Studia Krytyczne” 2016, nr 3.
- NOWAK K.: *Universitas czy rating? Społeczna odpowiedzialność uczelni i dwie wizje akademickości*. W: *Filozofia i etyka w szkole. Edukacja artystyczna — wyzwania*. Red. D. MICHAŁOWSKA, J. RYCEK, L. SUCHANEK. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2014.
- O cechach znamionujących prawdziwego uczonego i wadach ogólnych ludzi uczonych*. Czytana na posiedzeniu publicznym w 1822 roku 18 października przez Józefa SOŁTYKOWICZA. „Rocznik Towarzystwa Naukowego” 1823, t. 8.
- OKOŃ W.: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2001.
- OLUBIŃSKI A.: *Rola społeczna a procesy socjalizacji i wychowania*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1990, z. 2.
- O racjonalności w nauce i w życiu społecznym*. Red. Z. DROZDOWICZ, Z. MELOSIK, S. SZTAJER. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2009.
- OSTROWSKA K.: *Wokół rozwoju osobowości i systemu wartości*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, 1998.
- OSTROWSKA U.: *Aspekty aksjologiczne słowa w edukacji*. W: *Aspekty aksjologiczne w edukacji*. Red. U. OSTROWSKA. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2000.
- OSTROWSKA U.: *Doświadczenie wartości edukacyjnych w szkole wyższej*. Bydgoszcz: Wydawnictwa Uczelniane Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy, 1998.
- OSTROWSKA U.: *Etyczne aspekty procesu badawczego (ze szczególnym uwzględnieniem pedagogicznych badań jakościowych)*. W: *Po co etyka pedagogom?*. Red. W. SAWCZUK. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2007.
- OSTROWSKA U.: *Postmodernizm a podmiotowość w edukacji*. W: *Podmiotowość w wychowaniu. Między ideą a realnością*. Red. E. KUBIAK-SZYMBORSKA. Bydgoszcz: Wydawnictwo „Wers”, 1999.

- O wychowaniu. *Sentencje — myśli — aforyzmy*. Wybór i oprac. A. ŁASKI. Warszawa: Oficyna Naukowa, 1999.
- OUELLETTE A.: *Bioethics and Disability. Toward a Disability-Conscious Bioethics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- PAPIESKA RADA „IUSTITIA ET PAX”: *Kompendium nauki społecznej Kościoła*. Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2005.
- PEDERSEN D.E., WEST R.R.: *High School STEM Teachers’ Perceptions of the Work Environment*. „Education” 2016, no. 1 (138).
- PIETER J.: *Biografia ogólna. Wstęp do nauki o życiu ludzkim*. Kraków: „Wiedza. Zawód, Kultura”, 1946.
- PIETRUSKA-MADEJ E.: *Odkrycie naukowe a indukcja*. „Studia Filozoficzne” 1984, nr 4.
- PISKUREWICZ J.: *W służbie nauki i oświaty. Stanisław Michalski (1865—1949)*. Warszawa: Polska Akademia Nauk, Instytut Historii, Nauki, Oświaty i Techniki, 1993.
- PODGÓRECKI A.: *Zdolności twórcze i uczeni*. „Zagadnienia Naukoznawstwa” 1996, nr 1 (127).
- PODGÓRSKA-KLAWE Z.: *Kobiety — lekarze Warszawy*. „Archiwum Historii Medycyny” 1965, t. 28.
- POLLAK K.: *Uczniowie Hipokratesa*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1970.
- POPPER K.: *Logika odkrycia naukowego*. Przeł. U. NIKLAS. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2002.
- POTAKOWSKI P.: *Nowa definicja domeny publicznej w prawie polskim*. W: *Domena publiczna — troska o prawa podstawowe*. Red. P. FAJGIELSKI, P. POTAKOWSKI. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2013.
- POTULICKA E.: *Neoliberalne reformy edukacji w Stanach Zjednoczonych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2014.
- PRASEK-CAŁCZYŃSKA B.: *Dr Teodora Krajewska, pierwsza lekarka w Bośni*. „Archiwum Historii Medycyny” 1961, t. 24.
- PRYSZMONT-CIESIELSKA M.: *Ukryty program edukacji akademickiej*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza „Atut” — Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2010.
- PRZYBOROWSKA B.: *Pedagogika innowacyjności. Między teorią a praktyką*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013.
- RADOMSKI A.: *Internet — nauka — historia*. Lublin: „Wiedza i Edukacja”, 2012.
- RATZINGER J.: *Europa. Jej podwaliny dzisiaj i jutro*. Przeł. S. CZERWIK. Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2005.
- RATZINGER J.: *Wiara — prawda — tolerancja. Chrześcijaństwo a religie świata*. Kielce: Wydawnictwo „Jedność”, 2005.
- REBER A., REBER E.S.: *Słownik psychologii*. Red. wyd. pol. I. KURCZ, K. SKARŻYŃSKA. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, 2008.
- REED S.: *Pattern Recognition and Categorization*. „Cognitive Psychology” 1972, no. 3.

- Relacja pisemna B. GRUDZIŃSKIEJ z 21.04.1991 roku (w zbiorach Haliny KULIK i Józefy DĄBEK).
- REMBIERZ M.: *Określanie granic nauki: kolektywy i style myślowe. W kręgu refleksji metanaukowej Ludwika Flecka*. „Rocznik Wydziału Filozoficznego Akademii Ignatianum w Krakowie” 2012, t. 18.
- RĘBISZ S., SIKORA I.: *Preferowane cechy nauczyciela akademickiego w opinii studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego i Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu*. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2013, nr 1—2 (26).
- RITZER G.: *Makdonaldyzacja społeczeństwa. Wydanie na nowy wiek*. Przeł. L. STAWOWY. Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie „Muza” SA, 2003.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2 grudnia 2016 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej. Dz.U. 2016, poz. 2063.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 17 października 2014 roku w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego prowadzonego wobec nauczycieli akademickich oraz sposobu wykonywania i zatarcia kar dyscyplinarnych. Dz.U. 2014, poz. 1430.
- RUDNIAŃSKI J.: O różnym pojmowaniu psychologii nauki. „Zagadnienia Naukoznawstwa” 1980, nr 3 (63).
- RYDYGIER L.: O dopuszczeniu kobiet do studiów lekarskich. „Przegląd Lekarski” 1895, nr 9, s. 99—100, i odpowiedź „Przegląd Lekarski” 1895, nr 9.
- RYFF C. D., SINGER B.: *Interpersonal Flourishing: A Positive Health Agenda for the New Millennium*. „Personality and Social Psychology Review” 2000, nr 1 (4).
- SAJA K.: *Etyka normatywna. Między konsekwencjalizmem a deontologią*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 2015.
- SAJDAK A.: *Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich. Teoretyczne podstawy dydaktyki akademickiej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2013.
- SAŁATA E.: *Osobowość nauczyciela w świetle wypowiedzi pedagogów i uczniów*. W: *Pedagogika*. T. 6: *Kształcenie pedagogów — strategię, koncepcje, idee*. Cz. 1: *Konteksty pedeutologiczne*. Red. J. PIEKARSKI, L. TOMASZEWSKA, M. SZYMAŃSKA. Płock: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2007.
- Sapientia et adiumentum. W trosce o rozwój innych. Studia dedykowane Profesorowi Zbigniewowi Kwiecińskiemu*. Red. J. MICHAŁSKI. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2006.
- SCHULZE T.: *Biographieforschung in der Erziehungswissenschaft — Gegenstandsbereich und Bedeutung* In: *Handbuch erziehungswissenschaftliche Biographieforschung*. Hrsg. H.-H. KRÜGER, W. MAROTZKI. Wiesbaden: VS Verlag für Socialwissenschaften, 2006.
- SEDLACZEK S.: *Józefa Joteyko*. Warszawa: Dział Wydawnictw Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego, 1928.
- SEDLAK W.: *Boży Kram*. Radom: Wydawnictwo „Continuo”, 1999.
- SEDLAK W.: *Quo vadis, homo?*. Radom: Wydawnictwo „Continuo”, 2000.

- SEDLAK W.: *Technologia Ewangelii*. Poznań: „Pallottinum”, 1989.
- SELYE H.: *Od marzenia do odkrycia naukowego. Jak być naukowcem*. Przeł. L. ZEMBRZUSKI, W. SERŻYSKO. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Lekarskich, 1967.
- SEMKOWICZ W.: *Organizacja pracy naukowej*. „Nauka Polska” 1920, t. 3.
- SENEKA: *Mysli*. Przeł. S. STABRYŁA. Warszawa: Wydawnictwo „Aletheia”, 2017.
- SEYDA B.: *Dzieje medycyny w zarysie*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1962.
- SILLAMY N.: *Słownik psychologii*. Przeł. K. JAROSZ. Katowice: Wydawnictwo „Książnica”, 1994.
- SINGER P.: *Ethics and Disability. A Response to Koch*. „Journal of Disability Policy Studies” 2005, vol. 16, no. 2.
- SINGER P.: *Etyka praktyczna*. Przeł. A. SAGAN. Warszawa: „Książka i Wiedza”, 2003.
- SINGER P.: *O życiu i śmierci. Upadek etyki tradycyjnej*. Przeł. A. ALICHNIEWICZ, A. SZCZĘSNA. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1997.
- SKARGA B.: *O nieużyteczności humanistyki*. W: EADEM: *O filozofię bać się nie musimy. Szkice z różnych lat*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999.
- SKOWROŃSKA D.: *Uniwersytet a prawda — wczoraj i dziś*. W: *Student na współczesnym uniwersytecie. Ideały i codzienność*. Red. D. PAULUK. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2010.
- Słownik języka polskiego*. T. 1. Red. M. SZYMCZAK. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1988.
- Słownik języka polskiego*. T. 2. Red. M. SZYMCZAK. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993.
- Słownik języka polskiego*. T. 3. Red. M. SZYMCZAK. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989.
- Słownik socjologii i nauk społecznych*. Red. G. MARSHALL, M. TABIN. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.
- SMEREKA J.: *Polacy na studiach lekarskich we Wrocławiu w latach 1811—1918*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II: *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*. 28 października 1965 r. W: IDEM: *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst łacińsko-polski*. Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1968.
- SOŁOWIEJ J.: *Psychologia twórczości*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1997.
- Sprawozdanie ze Zjazdu „Nauka Polska”*. „Nauka Polska” 1920, t. 3.
- STEIN E.: *Kobieta. Jej zadanie według natury i łaski*. Przeł. I.J. ADAMSKA. Tczew—Pelplin: Wydawnictwo „Bernardinum”, 1999.
- STEIN M.I.: *Creativity and Cultura*. „Journal of Psychology” 1953, no. 36.
- STRÓŻEWSKI W.: *Mała fenomenologia autorytetu*. „Ethos” 1997, nr 1 (37).
- STRÓŻEWSKI W.: *W kręgu wartości*. Kraków: Wydawnictwo „Znak”, 1992.
- SWIEŻAWSKI S.: *Dzieje europejskiej filozofii klasycznej*. Warszawa—Wrocław: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2000.
- SZACKI J.: *Pojęcie autorytetu*. „Nauka” 1995, nr 4.

- SZACKI J.: *Tradycja i oryginalność w humanistyce*. W: IDEM: „Dylematy historiografii idei” oraz inne szkice i studia. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1991.
- SZADKOWSKI K.: *The University of the Common: Beyond the Contradictions of Higher Education Subsumed under Capital*. In: *The Future of University Education*. Eds. M. IZAK, M. KOSTERA, M. ZAWADZKI. Cham: Palgrave Macmillan, 2017.
- SZANIAWSKI K.: *Istnienie autorytetu*. W: *Autorytet w nauce*. Red. P. RYBICKI, J. GOĆKOWSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1980.
- SZANIAWSKI K.: *Kilka uwag o filozofii nauki*. W: IDEM: *O nauce, rozumowaniu i wartościach*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994.
- SZAREJKO P.: *Anna Tomaszewicz-Dobrska*. W: IDEM: *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Semper”, 1994.
- SZAREJKO P.: *Słownik lekarzy polskich XIX w.* T. 5. Warszawa: Dom Wydawniczy „Bellona”, 2000.
- SZAREJKO P.: *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 2. Warszawa: „Semper”, 1994.
- SZCZEPAŃSKI J.: *Autorytet w nauce*. W: *Autorytet w nauce*. Red. P. RYBICKI, J. GOĆKOWSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1980.
- SZEWCZYK K.: *Bioetyka. Medycyna na granicach życia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009.
- SZMIDT K.J.: *Pedagogika twórczości*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2007.
- SZTOMPKA P.: *Czym jest kultura akademicka*. „Forum Akademickie” 2014, nr 2.
- SZTOMPKA P.: *Uniwersytet współczesny: zderzenie dwóch kultur*. W: *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*. Red. P. SZTOMPKA, K. MATUSZEK. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015.
- SZUMOWSKI W.: *Historia medycyny*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1961.
- SZWABOWSKI O.: *Uniwersytet. Fabryka. Maszyna. Uniwersytet w perspektywie radykalnej*. Warszawa: Instytut Wydawniczy „Książka i Prasa”, 2014.
- SZYMICZEK F.: *Kujawska z Rajdów Maria*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 16. Red. E. ROSTWOROWSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1971.
- SZYMIK J.: *Logos i ratio. J. Ratzingera/Benedykta XVI opowieści o Bogu, który obdarza łaską rozumu i łaską wiary*. „Teologia w Polsce” 2012, nr 1 (5).
- SZYMIK J.: *Theologia Benedicta*. T. 2. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2012.
- ŚRODA M.: *Nierentowna...* „Gazeta Wyborcza” 2014, nr 1.
- TARNOWSKI K.: *Myślenie musi się czuć wolne i radosne*. „Gazeta Wyborcza” 2014, nr 13.
- TAYLOR A.R., JONES M.G., BROADWELL B., OPPEWAL T.: *Creativity, Inquiry, or Accountability? Scientists’ and Teachers’ Perceptions of Science Education*. „Science Education” 2008, no. 92.

- TAYLOR Ch.: *Foucault o wolności i prawdzie*. W: „Nie pytajcie mnie, kim jestem...”. *Michel Foucault dzisiaj*. Red. M. KWIEK. Poznań: Wydawnictwo Naukowe IF Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 1998.
- TOEPLITZ-WIŚNIEWSKA M.: *Etyczne aspekty uprawiania zawodu psychologa*. W: *Psychologia. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*. Red. J. STRELAU. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2000.
- TOKARZ A.: *Dynamika procesu twórczego*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007.
- TOKARZ A.: *Emocje i ich stymulatory w przebiegu procesu twórczego*. W: *Stymulatory i inhibitory aktywności twórczej człowieka*. Red. A. TOKARZ. Poznań: SAWW, 1991.
- TOKARZ A.: *Rola motywacji poznawczej w aktywności twórczej*. Wrocław: „Ossolineum”, 1985.
- TOKARZ A.: *Stymulatory i inhibitory pracy badawczej. Samodzielni a niesamodzielni pracownicy nauki*. Wrocław: „Ossolineum”, 1996.
- TOMASELLO M.: *Why We Cooperate*. Cambridge, Mass., London: The MIT Press, 2009.
- TOWARZYSTWO DOCENTÓW PRYWATNYCH UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO W KRAKOWIE: *W sprawie bytu materialnego docentów*. „Nauka Polska” 1918, t. 1.
- TREMPAŁA J.: *Psychologia rozwoju człowieka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011.
- TRZEBIATOWSKI J.: *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych — systematyzacja ujęć definicyjnych*. „Hygeia Public Health” 2011, nr 1 (46).
- TWARDOWSKI K.: *O dostojęństwie uniwersytetu*. Poznań: Rolnicza Drukarnia i Księgarnia Nakładowa, 1933.
- Ustawa z 15 stycznia 2015 roku — *O zasadach finansowania nauki*. Dz.U. 2015, poz. 249.
- Ustawa z 27 lipca 2005 roku — *Prawo o szkolnictwie wyższym*. Dz.U. 2017, poz. 2183, 2201, z 2018, poz. 138, 398, 650, 730.
- Ustawa z 27 lipca 2005 roku — *Prawo o szkolnictwie wyższym*. Dz.U. 2012, poz. 572, poz. 742, poz. 1544.
- WAGNER I.: *Stalość czy zmienność autorytetów. Pedagogiczno-społeczne studium funkcjonowania degradacji autorytetu w zmieniającym się społeczeństwie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2005.
- WEJLAND A.P.: *Autorytet rodziców i rodzinna wspólnota wartości*. „Studia Socjologiczne” 1970, nr 3.
- Wielki słownik języka polskiego*. Red. E. POLAŃSKI. Kraków: Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, 2008.
- Wielkopolski słownik biograficzny*. Red. W. ALBRECHT-SZYMANOWSKA. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1981.
- WIERCIŃSKI A.: *Uczony, nie-naukowiec*. „Tygodnik Powszechny” 2005, nr 21.
- WIERZCHOŚLAWSKI R.P.: *Floriana Znanieckiego społeczne role uczonych w kontekście współczesnego naukownictwa i socjologii wiedzy naukowej*. „Humaniora. Czasopismo Internetowe” 2016, nr 1 (13).

- WILSON E.O.: *Konsiliencja. Jedność wiedzy*. Przeł. J. MIKOS. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2011.
- WIŚNIEWSKA M.: *Tożsamość nauczyciela akademickiego*. „Forum Dydaktyczne” 2011, nr 7—8.
- WNUK M., MARCINKOWSKI J.T.: *Jakość życia jako pojęcie pluralistyczne o charakterze interdyscyplinarnym*. „Problemy Higieny i Epidemiologii” 2012, nr 1 (93).
- WOJCIECHOWSKA-CHARLAK B.: *Współudział studentów w organizowaniu zajęć dydaktycznych*. W: *Z zagadnień modernizacji kształcenia pedagogicznego studentów*. Red. M. ŁOBOCKI. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001.
- WOJTYŁA K.: *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2000.
- WOLLMAN L.: *Wymagania stawiane nauczycielowi a możliwości ich realizacji*. W: *Pedagogika. T. 6: Kształcenie pedagogów — strategie, koncepcje, idee. Cz. 2: Oblicza nauczycielskiej praktyki*. Red. J. PIEKARSKI, L. TOMASZEWSKA, M. SZYMAŃSKA. Płock: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2007.
- WYBIERAŁSKI A.: *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Genewskiego (1876—1939)*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej. Historia Nauk Biologicznych i Medycznych”. Seria B, z. 29. Red. S.J. ZAMECKI. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1979.
- ZACHOWICZ I.: *Idea uniwersytetu Wilhelma von Humboldta — kontynuacja czy zmierzch?*. „Ogrody Nauk i Sztuk” 2012, nr 2. DOI: 10.15503/onis2012-50-61.
- ZAJUSZ K.: *Wybrane zagadnienia z historii medycyny*. Katowice: Zakład Graficzny Politechniki Śląskiej, 1982.
- ZAKRZEWSKA M.E.: *A Practical Illustration of Woman's Right to Labor*. Boston: C.H. Doll, 1869.
- ZALEWSKA S.L.: *Nauczyciel akademicki dziś: nadzieje i oczekiwania*. „Warszawskie Studia Pastoralne” 2012, nr 16.
- ZAMORSKI K.: *Historia jako przedmiot poznania*. W: *Przedmiot poznania politologii. Podstawy dyscypliny nauki*. Red. R. SKARZYŃSKI. Białystok: Wydawnictwo „Temida 2”, 2014.
- ZAPOLSKA G.: *W sprawie emancypacji kobiet*. „Szkoła” 1891, nr 3.
- ZAWIŚLAK A.: *Pomiar jakości życia osób z niepełnosprawnością intelektualną*. „Kwartalnik Pedagogiczno-Terapeutyczny Nasze Forum” 2007, nr 1—2 (25—26).
- ZEMBRZUSKI L.: *Dobrska Tomaszewicz Anna*. W: *Polski słownik biograficzny. T. 5*. Red. W. KONOPCZYŃSKI. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1939—1946.
- ZIELENIEWSKI J.: *Organizacja i zarządzanie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1976.
- ZIMBARDO P.G., JOHNSON R.L., MCCANN V.: *Psychologia. Kluczowe koncepcje*. Przeł. A. GRUSZKA, D. KARWOWSKA, A. WOJCIECHOWSKI. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- ZIMMERMANN J.: *Prawo administracyjne*. Warszawa: „Wolters Kluwer”, 2016.

- ZNANIECKI F.: *Spółeczne role uczonych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984.
- Związek równouprawnienia kobiet polskich. „Ster” 1908, z. 12.
- ŻÓRAWSKI J.: *O budowie formy architektonicznej*. Warszawa: „Arkady”, 1962.
- ŻYWCZOK A.: *Aksjologia odkrycia naukowego — studium rozwoju i wychowania osobowości naukowych*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009.
- ŻYWCZOK A.: *Odmiany autorytetu pedagogicznego (autorytety i pseudoautorytety w wychowaniu człowieka)*. „Kwartalnik Pedagogiczny” 2006, nr 1 (199).
- ŻYWCZOK A.: *Postawa skromności — czynnik dynamizujący rozwój naukowy*. „Pedagogika Szkoły Wyższej” 2016, nr 1.
- ŻYWCZOK A.: *Współczesny uniwersytet — w pułapce racjonalności eksplikatywnej*. „Rocznik Lubuski” 2018, t. 44, cz. 2: *Parametryzacja nauki — między wolnością a zniewoleniem. Perspektywa nauk społecznych i humanistycznych*.
- ŻYWCZOK A.: *Wychować człowieka prawdomównego. Koncepcje, badania naukowe, wdrożenia*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.

Źródła internetowe

- Aktuální kritéria pro habilitační řízení a řízení pro jmenování profesorem na UK, příloha opatření rektora č. 17/2014. <https://www.lf2.cuni.cz/aktualni-kriteria-pro-habilitacni-rizeni-a-rizeni-ke-jmenovani-profesorem-na-uk> [dostęp: 22.04.2018].
- A Short Biography of Elizabeth Blackwell. University of Bristol. <http://www.bristol.ac.uk> [dostęp: 8.02.2018].
- ASNYK A.: *Do młodych*. <http://asnyk.kulturalna.com/a-1246.html> [dostęp: 21.01.2019].
- BALMES J.: *El criterio [O sposobie osiągania prawdy. Filozofia praktyczna]*. § I, § V, s. 2, 3. <http://dfists.ua.es/~gil/elcriterio.pdf> [dostęp: 10.04.2018].
- BUCHOLC M., ŚPIEWAK P.: *Produkcja uniwersytecka*. <https://www.tygodnikpowszechny.pl/produkcja-uniwersytecka-135045> [dostęp: 24.04.2018].
- DENEK K.: *Reforma uniwersytetu, w oczekiwaniu na systemową reformę uniwersytetu*. www.lider.szs.pl/biblioteka/download.php?plik_id=234&f=artykul_234.doc [dostęp: 4.05.2018].
- Encyklopedia powszechna PWN. <https://encyklopedia.pwn.pl.html> [dostęp: 04.04.2018].
- FLECK L.: *Patrzyć, widzieć, wiedzieć*. „Problemy” 1947, nr 2. <http://hint.org/pl/hid=F70C8> [dostęp: 2.05.2018].
- GOWIN J.: *Czy Konstytucja dla Nauki zagraża humanistom?*. <https://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/czy-konstytucja-dla-nauki-zagraza-humanistom.html> [dostęp: 29.06.2018].

- HEGEL G.W.F.: *Zasady filozofii prawa*. Przeł. A. LANDMAN. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1969. https://todayinsci.com/QuotationsCategories/A_Cat/Authority-Quotations.htm [dostęp: 07.04.2018].
- Institut celoživotního vzdělávání Mendelovy univerzity v Brně, Rozhodnutí ředitelky č. 3/2014*. file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/R.pdf [dostęp: 22.04.2018].
- JAN PAWEŁ II: *Odpowiedzialność za posługę myślenia*. http://dlibra.kul.pl/Content/29913/2_odpowiedzialnosc_za_posluge.pdf [dostęp: 9.04.2018].
- KAMELA-SOWIŃSKA A.: *Uczelnia jak hipermarket*. „Forum Akademickie” 2006, nr 4. <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2006/04/uczelnia-jak-hipermarket/> [dostęp: 7.04.2018].
- Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych. <https://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/polskie-uczelnie-w-najnowszej-edycji-rankingu-qs-world-university-rankings.html> [dostęp: 29.06.2018 r.].
- KONIECZNA S.: *Profesor Józefa Joteyko – neurolog rozwojowy, psycholog, pedagog przełomu XIX i XX wieku*. „Poznańskie Zeszyty Humanistyczne” 2014, nr 23. http://www.pomost.net.pl/tom_23/konieczna.pdf [dostęp: 10.05.2018].
- LEKKA-KOWALIK A.: *Antynauka – jej źródła i konsekwencje*. „Błąd antropologiczny” i jego konsekwencje w kulturze. http://www.ptta.pl/index.php?id=fragm_blad_str [dostęp: 22.04.2018].
- Mzdový předpis Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně ze dne 23. ledna*. file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/Mzdy-UTB-2-R.pdf [dostęp: 22.04.2018].
- Návrh zásad přechodu na nový vnitřní mzdový předpis s ... - FF UK*. www.ff.cuni.cz/FF-6105-version1-07aVyukova_cinnost_priloha.rtf [dostęp: 22.04.2018].
- Not Dead Yet*. <http://notdeadyet.org/about> [dostęp: 18.02.2018].
- Opatření děkana č. 20/2012 Stanovení obvyklé míry pedagogických a tvůrčích aktivit akademických pracovníků Ekonomické fakulty TUL*. <http://www.ef.tul.cz/document/290> [dostęp: 22.04.2018].
- Perspektywy*. <http://www.perspektywy.pl/RSW2018/ranking-uczelnia-akademickich> [dostęp: 29.06.2018].
- PLATON: *Obrona Sokratesa*. 1. 2. *Preludium*. <http://www.tribologia.eu/ptt/ksi/p/obron.htm> [dostęp: 24.05. 2018].
- Przemówienie Papieża na spotkaniu z okazji 600-lecia Wydziału Teologicznego UJ*. <http://mateusz.pl/JPII/witamy/0904.htm> [dostęp: 18.04.2018].
- Szkice biograficzne*. <http://gordon.science.oregonstate.edu/lubchenco/jlcvbio> [dostęp: 21.05.2018].
- Szkice biograficzne*. <https://web.archive.org/web/20120414225527/> [dostęp: 21.05.2018].
- Szkice biograficzne*. <http://www.southampton.liunet.edu/news/pressrel/pr99/Menge.htm> [dostęp: 21.05.2018].
- Szkice biograficzne*. <http://www.wsn-online.org/laaward.shtml> [dostęp: 21.05. 2018].
- ŚLIWERSKI B.: *Postprawda*. <http://sliwerskipedagog.blogspot.com/2017/01/postprawda.html> [dostęp: 7.04.2018].
- ŚWIDERSKA O.: *Etyka psychologicznych badań naukowych*. <http://www.psychologia.net.pl/artykul.php?level=666> [dostęp: 5.05.2018].

- TWARDOWSKI K.: *O dostojenstwie uniwersytetu*. Poznań 1933 – wersja elektroniczna bez numeracji stron. <https://polona.pl/item/odostojenstwieuniwersytetu,NzMxMzMxOTc/19/#info:metadata> [dostęp: 8.05.2018].
- Uchwała nr 45/III/2017 Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 29 marca 2017 roku*. <http://www.dso.uj.edu.pl/documents/54627/3923613/uchw+45+III+2017/35b5100a-be4b-4e8f-b8bc-28384ffea815> [dostęp: 22.04.2018].
- Uchwała nr 103/2017 Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu z dnia 28 czerwca 2017 r.* http://woak.up.poznan.pl/images/pdf/pracownik/zakres_obow_dydakt_2017-2018.pdf [dostęp: 22.04.2018].
- Uchwała nr 55/2016-2020 Senatu Uniwersytetu Opolskiego z dnia 29 VI 2017 r. w sprawie zasad ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich*. https://apps.uni.opole.pl/zarzadzenia/upload/2017-07-12-114158_zarz.pdf [dostęp: 22.04.2018].
- Uniwersytet Warszawski, Biuro spraw pracowniczych*. <https://portal.uw.edu.pl/cs/web/biuro-spraw-pracowniczych/czas-pracy-nauczyciela-akademickiego-oraz-roczny-wymiar-zajec-dydaktycznych> [dostęp: 22.04.2018].
- Úplné znění vnitřního mzdového předpisu Technické univerzity v Liberci ze dne 20. prosince 2017*. <https://www.tul.cz/document/5725> [dostęp: 22.04.2018].
- Vnitřní mzdový předpis Univerzity Hradec Králové*. file:///C:/Users/Uzivatek/Downloads/Vnit%C5%99n%C3%AD_mzdov%C3%BD_p%C5%99edpis_UHK%252c_%C3%BA%C4%8Dinn%C3%BD_od_1.2.2018.pdf [dostęp: 22.04.2018].
- Vnitřní mzdový předpis Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ze dne 15. prosince 2017*. https://www.ujep.cz/wp-content/uploads/2018/01/VM-PUJEP_110118.pdf [dostęp: 22.04.2018].
- Zawody zaufania publicznego, zawody regulowane oraz wolne zawody. Geneza, funkcjonowanie i aktualne problemy*. Kancelaria Senatu Biuro Analiz i Dokumentacji. Listopad 2013. https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/agenda/.../ot-625_.pdf [dostęp: 15.05.2018].

Noty o Autorach

Urszula Ostrowska, prof. zw. dr hab., Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, e-mail: urszula.ostrowska@wp.pl

Alicja Żywcok, dr hab., Uniwersytet Śląski w Katowicach, Instytut Pedagogiki, Zakład Teorii Wychowania, e-mail: alicjazyw@wp.pl

Jadwiga Lach-Rosocha — dr hab. prof. AHE, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, e-mail: jadwigal147@wp.pl

Marianna Dąbrowska-Wnuk — dr, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Psychologii, Zakład Psychologii Rozwoju Człowieka i Badań nad Rodziną; Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, e-mail: mariwnuk@o2.pl

Rafał Blazy — dr hab. inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Zakład Projektowania Obszarów Śródmiejskich, e-mail: r_j_blazy@wp.pl

Maria Opiela — dr hab. prof. KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki, Katedra Pedagogiki Chrześcijańskiej, Siostra Zgromadzenia Sióstr Służebniczek BDNP, e-mail: sloyola@wp.pl

Halina Kulik — dr nauk humanistycznych, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Wydział Nauk o Zdrowiu, Zakład Propedeutyki Pielęgniarstwa Katedry Pielęgniarstwa, e-mail: hkulik@sum.edu.pl

Józefa Dąbek — dr hab. nauk medycznych, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Wydział Nauk o Zdrowiu, Katedra i Klinika Kardiologii, e-mail: jdabek@sum.edu.pl

Anna Seredyńska — dr, Akademia „Ignatianum” w Krakowie, Wydział Pedagogiczny, Instytut Nauk o Wychowaniu, Katedra Psychopedagogiki, e-mail: asered@interia.pl

Łukasz Walaszek — mgr, ksiądz doktorant na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, Wydział Teologiczny, w Katedrze Nauk o Rodzinie, e-mail: kswalaszek@wp.pl

Iwona Samborska — dr, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Edukacji Muzycznej i Arteterapii, e-mail: iwona.samborska@us.edu.pl

Jan Piskurewicz — prof. dr hab., Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Nauk Pedagogicznych, e-mail: j.piskurewicz@uksw.edu.pl

Justyna Dobrołowicz — dr hab. prof. UJK, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wydział Pedagogiczny i Artystyczny, Instytut Pedagogiki i Psychologii, Zakład Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań, e-mail: justyna.dobrolowicz@ujk.edu.pl

Danuta Anna Michałowska — dr hab., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Filozofii, Zakład Filozofii Kultury, e-mail: damichal@amu.edu.pl

Beata Ecler-Nocoń — dr hab., Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Teorii Wychowania, e-mail: b_eclernocon@interia.pl

Sławomir Chrost — dr hab. prof. UJK, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wydział Pedagogiczny i Artystyczny, e-mail: schrost@op.pl

Sławomir Sztobryn — dr hab. prof. ATH, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Wydział Humanistyczno-Społeczny, Katedra Pedagogiki, e-mail: s.sztobryn@wsp.eu

Joanna Kucharewicz — dr, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Psychologii, Zakład Psychologii Rozwoju Człowieka i Badań nad Rodziną, e-mail: joanna.kucharewicz@us.edu.pl

Lucie Zormanová — PaedDr., Ph.D, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Dydaktyki Ogólnej i Pedagogiki, e-mail: l.zormanova@centrum.cz

Mateusz Penczek — dr, Uniwersytet Śląski, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Pedagogiki Specjalnej, e-mail: mateusz.penczek@us.edu.pl

SCIENTISTS PERSONALITY ROLE PROFESSIONALISM

Summary

The results of the author's empirical research and the in-depth considerations in the collective study lead to the following general and specific conclusions:

1. The following prove especially significant for the professional scientific output:

- **Respect for the scientific authority**, expressed especially as being familiar with a scientist's output, including its critical analysis. Questioning scientific authorities is tantamount to careless nihilism, however, in case of dependence on the destructive authority it is necessary to apply the principle of not submitting or not subordinating oneself (this issue was taken up by Urszula Ostrowska in chapter *In the circle of scientific authority / authority in science. Reflections from the axiological perspective*).
- **Developing originality**, which constitutes a disposition characteristic for creative occupations and, in turn, very significant for a scientist, appropriate proportions between individualism and collectivity must be preserved in scientific centers. Proper balance must also be maintained between transgressive and creative pursuit of science; originality (leading, in the case of scientific activity, to spectacular results referred to as discoveries and inventions), coupled with non-conformism, proves indispensable in building a bridge between the respect for tradition and fascination with cultural and civilization progress (this problem was researched by Alicja Żywczok in the chapter *Originality — the main determinant of scientific status*).
- **Being familiar with the postulate of consilience of knowledge** (proposed on the basis of social sciences by Edward O. Wilson) is conducive to building the competence of a scientist. Following this postulate, it becomes possible for pedagogy to more effectively utilize the output of other disciplines, to creatively develop its own scope of research problems, to improve the methodological tools and to attain a higher level of scholarship (remaining faithful at the same time to the specific subject, and hoping to advance beyond the well-trodden paths of education and

upbringing) (this subject was studied by Jadwiga Lach-Rosocha in chapter *Towards achieving the full creative humanity in pedagogical sciences*).

- **A skillful differentiation between the elite and egalitarian scientific output.** The analysis of the two theoretical-research concepts (egalitarian, in which one assumes every human being is endowed with a creative potential, and elite, whose advocates propose that creativity remains the domain of renowned creators, capable of generating new and valuable products for the humanity in general) made it possible to demonstrate a scientific and beyond-scientific dimension of creative activity. Elitism was compared to a scientific approach (in contrast to a common and practical egalitarian approach), to professionalism of individuals pursuing the occupation of a psychologist (as opposed to those practicing psychology as amateurs), to research psychologists, including those of the experimental kind (in contrast to practical psychologists and teachers of psychology), to the uniqueness of researchers creating exceptional works — outstanding and new (as opposed to average researchers and performers). Considerable significance of the elite scientific creativity was demonstrated in the sphere of psychology; it was also pointed out that it is necessary to clearly differentiate between the elite scientific creativity and the egalitarian creativity (this issue was examined by Marianna Dąbrowska-Wnuk in chapter *Elitist vs egalitarian dimension of scientific creativity in psychology*).
2. **Professionalism of researchers also manifests itself in their sense of mission, the calling they pursue, the role they play, the tasks they perform and the duty they fulfill.** The intellectual challenges of this group may prove noble if the researchers — representatives of particular disciplines of science commit themselves wholeheartedly to such challenges.

The roles assigned to researchers — architects and urbanists, include first of all proper transfer of knowledge, learning the truth and exposing the untruth (today it often becomes necessary to explain things and phenomena that are commonly known, but whose meaning has been reduced or even distorted, mainly due to unauthorized generalization, reductionism or apriorism), understanding of the world (and other people) and widening the field of causal explanations, making it possible to predict future phenomena and to control them (this issue was taken up by Rafał Blazy in chapter *The role and vocation of scholars — architects and urban planners*).

The science and those who practice it contribute to the widening of knowledge on the cognition and understanding of the world. Today, however, the quality of scientific research is gauged in terms of its potential usefulness in the development of the economy, work market and technology, and the role it may play in rendering education, culture or entertainment more accessible to the members of the society. This is why many think that scientific research ceased to be a calling or a vocation and became an occupation like any other. In this context it is of paramount importance to point the researchers in the direction of seeking the truth, which is inseparably related to the responsibility and **ethos of a researcher, and of fulfilling the role of a professional:**

a master of scientific creativity and a teacher of practical skills (this problem was discussed by Maria Opiela in chapter *The role and calling of a contemporary scholar*).

The role of the first Polish female physicians was connected mainly with their knowledge, work and attitude, which enabled them to prove that the medicine was not only men's domain. They entered the history of medicine as pioneers in the struggle for equal occupational and social rights for women. Abolishing many centuries of stereotypes, the first Polish female physicians not only paved the way to this profession and medical sciences in general for the contemporary generation of women, but also helped them in obtaining human rights. Among such pioneers were Anna Tomaszewicz-Dobrska (1854–1918), Justyna Budzińska-Tylicka, Teodora Krajewska, Maria Rajda-Kujawska and Józefa Joteyko. They worked among the most destitute, advocating for the improvement of their health status and living conditions, with dedication and self-sacrifice that often led to the loss of their own life or health. Their courage, mission, and social activist passion, despite the time that has passed, still make them models worth following (this subject was presented by Halina Kulik and Józefa Dąbek in chapter *A role of the first Polish female doctors in development of medical sciences*).

On the basis of the paradigm of structural functionalism a notion was forwarded that **university thesis supervisors** were a part of the university faculty that has certain **tasks** to carry out and needs certain traits of character to fulfil this role. A thesis supervisor accompanies the student in his or her first research attempts. To carry out this task the supervisor needs, first and foremost, the knowledge from a given discipline, competence and the ability to guide other people, that is, to support their research interests and to help them discover their skills. The aim of the study was an analysis of the traits and style of work of university teachers acting as thesis supervisors. The cognitive aim of the study were the expectations on the part of supervisors and their students as regards the traits and styles of work of thesis supervisors (within the framework of a seminar). Among the conclusions were the following: for students, especially those working towards their first degrees, the autocratic style of conducting a seminar (in which the students expected their supervisors both to give them instructions and to monitor how well such instructions were followed) was more important than the democratic style (the results of own empirical research were published by Anna Sereżyńska in chapter *Thesis supervisors today and their tasks in conducting student scientific work in seminar*).

The concept of **mission and historical tasks fulfilled by researchers** constitutes an element of a wider reflection on the idea of university and an attempt to analyze the **teachings of Josef Ratzinger/Benedict XVI** (a long-time professor of German universities) on the mission and role of the university, tasks of researchers and the causes of crisis in science. The understanding of the idea of a contemporary university by Benedict XVI was presented, followed by the description of a correlation between the mind and faith (using the idea of a broadened mind preventing fundamentalism). According to

Benedict XVI, the main aim of seeking the truth is not only the acquisition of knowledge, but first of all the cognition of good. The university is shown as a home for the people of science and a place for proper relation between the theory and practice and between the cognition and action (Łukasz Walaszek included an interpretation in his chapter *Mission and historical tasks of scientists in the thought of Jozeph Ratzinger/Benedict XVI*).

The responsibility of a researcher as a member of the academic society constitutes **one of his or her fundamental occupational responsibilities**. In the proposed vision of responsibility referring to the individual and social sphere the emphasis was duly laid on the subjective and objective dimension of responsibility. The subjective dimension concerns the personal responsibility of university teachers and it is closely related to what the teachers are and what they become as researchers. External regulations determine the scope of this kind of responsibility, indicating responsibility “to” various subjects: administration, governmental agencies or the society. The objective dimension of a researcher’s responsibility must be associated with responsibility “for” something, which is exemplified by the contents of the undertaken or neglected tasks and their subsequent consequences. In this sense a university teacher is responsible first of all for: conducting conscientious research, honest and profound scientific critique, professional supervision of B.Sc., B.A., M.A. or Ph.D. theses (a chapter *Responsibility of the scientist — individual and social dimension* was presented by Iwona Samborska).

3. **Among the most obvious disadvantages of the profession of a researcher** pointed out by the authors of the texts mentioned in the brackets below are:
 - Unfavorable financial conditions leading to uncomfortable material situation of researchers and teachers (discussed by Jan Piskurewicz in the chapter *The scientists on their economic situation — in the context of The First Conference of Polish Science (1920)* and Lucie Zormanová in the chapter *Working conditions of scientists employed at Polish and Czech universities*).
 - Neoliberal discreditation of science and researchers — the loss of prestige and manipulation of the scientific knowledge by politicians and rating agencies (this issue was addressed by Justyna Dobrołowicz in the chapter *A Scientist on the Neoliberal Labour Market* and Danuta Anna Michałowska in chapter *The prestige of the contemporary scientist in a global perspective of the academic world*).
 - The difficulty of combining research with motherhood; even though on the whole a difficult issue, women can overcome the barriers that discriminate them from actively contributing to science as a part of the social life (this problem was presented in chapter *A scientist and mother: considerations in a biographical perspective* by Beata Ecler-Noćniak using biographic methods).
 - Frictions concerning one’s worldviews and religious discrimination, which may lead to denying researchers the privilege of religious freedom. The author of the text undermines the erroneous notion that one’s atheism

indicates objectivism and scientific reliability, while the faith — on the contrary, leads to bias s in creating knowledge and to unreliability. The coincidence of science and religion in the personalities of two researcher: Wincenty Granat, one of the Polish precursors of Christian personalism and Włodzimierz Sedlak, the proponent of electromagnetic theory of life, constitutes an exemplification of a constructive solution to the analyzed problem (this issue was studied by Sławomir Chrost in chapter *Wincenty Granat, Włodzimierz Sedlak — people of science and/or people of faith?*).

- Interpersonal conflicts among researchers, usually representing the same (rarely different) research centers, which make it difficult or impossible for a given researcher to develop scientifically and to advance his career. The author of the text argues that the worst wickedness, such as ruining the career of most talented researchers (seen as rivals) sometimes takes place under the pretense of maintaining proper scientific standards. The resulting interpersonal relationships resemble a game of interests, pursued down the path of informal agreements and dishonest arrangements (this problem was analyzed by Sławomir Sztobryn in chapter *From admiration to disappointment — 40 years of experiences*).
- Very high intellectual, emotional and moral requirements, which must be met by young researchers that are in the process of adjusting themselves to the rules and conditions in their occupational environments. This factor may pose a threat both to the development of their research interests as well as for the their psychological well-being (the results of the author's own psychological studies were presented by Joanna Kucharewicz in the chapter *Selected determinants of mental well-being of young scientists — adepts of science*).
- The participation of researchers in some public debates. The resulting interaction (a heated debate or argument) between researchers and other members of the society exposes the former to stress and the feeling of being misunderstood socially and of being underappreciated in terms of their professional knowledge; consequently, a researcher may often feel lonely or even excluded from the society (this problem was studied by Mateusz Penczek in the chapter *Discourse between scholars and other members of society. Peter Singer and Harriet McBryde Johnson on the quality of life with disability*).

Despite the difficulties that researchers have struggled with for centuries, there still is a relatively large group of those willing to join the ranks of scientific workers. Cognitive abilities and strong research interests, however, are rather unique today, hence it is certainly prudent to protect individuals possessing such traits and to support their scientific development, removing obstacles or problems researchers typically encounter.

This paper offers an **interdisciplinary insight into science studies and as such, it is addressed to researchers representing all kinds of science and its sub-disciplines**. It is also recommended for students (including doctoral students) and institutions cooperating with universities and making practical use of research

outcomes, breakthroughs, inventions or rationalization in a variety of spheres. It is our belief that this paper may also prove interesting for the family members of researchers; in reading it one may better understand the specific problems related to the profession of one's father, mother, sister, brother, grandmother, grandfather etc. The paper should also be read by psychologists, pedagogues, teachers, educators, guardians and animators of the youth since it is them who diagnose and shape the interests and cognitive passions of their learners and prepare them for possible future university careers.

Słowa kluczowe: Autorytet naukowy, autorytet w nauce, Czechy, dobro, dobrostan psychiczny, ekonomizacja edukacji, Harriet McBryde Johnson, humanistyka, indywidualizm, jakość życia, Josef Ratzinger/Benedykt XVI, kapitał biograficzny, kariera naukowa, kobiety uczone, kobiety w nauce, konflikt nauka – wiara, konkurencja, kształcenie architektów i urbanistów, lekarki, macierzyństwo, medycyna, młody dorosły, młody naukowiec, nauczyciel akademicki, nauka, naukowcy, naukowiec, neoliberalizm, niepełnosprawność, odpowiedzialność, odpowiedzialność indywidualna, odpowiedzialność społeczna, oryginalność, osobowość naukowca, perspektywa aksjologiczna, Peter Singer, Polska, powołanie, prawda, profesjonalizm, promotor pracy dyplomowej, psychologia naukowa, rola i powołanie architekta, rola i powołanie urbanisty, rola nauki, rola uczelni, rozum poszerzony, rozwój twórczy, seminarium, status naukowy, student, styl prowadzenia seminarium dyplomowego, style myślenia, sukces akademicki, sytuacja materialna uczonych, środowisko akademickie, twórczość, uczelnia, uczony, uniwersytet, warunki pracy, Wincenty Granat, Włodzimierz Sedlak, współpraca, I Zjazd Nauki Polskiej

Key words: Academic environment, academic staff, academic success, academic teacher, authority in science, axiological perspective, biographical capital, conference of the Polish science, cooperation, creative development, creativity, Czech Republic, disability, economic situation, economization of education, broadened mind, female doctors, good, Harriet McBryde Johnson, humanities, individual responsibility, individuality, Josef Ratzinger/Benedict XVI, medicine, motherhood, neoliberalism, originality, Peter Singer, Poland, professionalism, psychological well-being, quality of life, researcher, responsibility, scholar, science, science career, science-faith conflict, scientific authority, scientific psychology, scientific status, scientist, scientist's personality, social responsibility, student, style of conducting the diploma seminar, styles of thinking, the competition, the education of architects, the education of urban planners, the role and vocation of an architect, the role and vocation of an urban planner, the role of university, thesis promoter, truth, university, vocation, Wincenty Granat, Włodzimierz Sedlak, women scientists, working conditions, young adult, young scientist.

Tłumaczył: Dariusz Kijewski